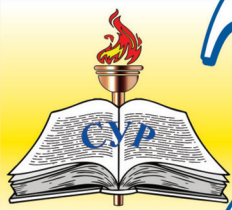

Літературно-культурний журнал українських письменників Румунії

Наши голоса

Місячник Союзу українців Румунії. XXXV рік видання. № 374-375, серпень-вересень, 2025

*І чужому навчайтесь,
Щі свого не цурайтесь...*

М. Шибанько

Наш голос

NAȘ HOLOS
ISSN 1220-6296

Головний редактор – Ірина Мойсей
Редактори: Іван Ребошапка
Михайло Трайста

Редколегія:

Корнелій Ірод, Микола Корнищан,
Михайло Михайлюк, Віргілій Ріцько,

Адреса редакції:

Раду Попеску, 15, Сектор 1, Бухарест;
Телефони: 021/222.07.29; 021/222.07.37
Телефони\Факси: 021/222.07.37; 021/222.07.55;

E-mail: nas.holos@uur.ro

Друкарня «RCR Print»,
Бухарест, Румунія

Redacția:

**Str. Radu Popescu, Nr. 15, Sector 1,
București, România**

Застереження:

- За достовірність фактів, цитат, власних імен та інших відомостей відповідають автори підписаних матеріалів.
- Редакція може не поділяти точки зору авторів.
- Надіслані до редакції матеріали не рецензуються і не повертаються.
- Редакція залишає за собою право скорочувати й редагувати надіслані матеріали, не порушуючи їхнього основного змісту.

Читайте в номері:

- ❖ *Поетична доля символіста Дмитра Загула*
- ❖ *Повернення Дмитра Загула*
- ❖ *Михайло Михайлюк в українському літературному процесі Румунії*
- ❖ *Інтерактивні методи розуміння тексту як інструмент розвитку ключових компетентностей у початковій школі*
- ❖ *Про драматичну поему «Між коханням і смертю» Михайла Гафії Трайсти*
- ❖ *Поет сумління, пам'яті й молитви (на 70-річчя Бориса Бунчука)*
- ❖ *Сучасна українська драматургія – Юрій Васюк –*
- ❖ *Прометей Срібної Землі*
- ❖ *На допомогу вчителю: Ігрові стратегії у викладанні української мови*
- ❖ *Україністика Бухарестського університету – одна із складових румунської філології (СХІІІ)*
- ❖ *Презентація книги у Бухарестській філії СУР: Роман «Між коханням і смертю» зворушив публіку*
- ❖ *Вовк гуцульського краю (Уривок з повісті)*
- ❖ *Барабери (Уривок з повісті)*
- ❖ *Духовні джерела. Воздвиження Хреста Господнього*

Голова СУР привітав дітей, вчителів та батьків із початком нового навчального року

Дорогі учні, вчителі та батьки,

Щоосені, з початком нового навчального року, ми переживаємо особливі хвилювання й надії, адже ця подія виходить далеко за межі звичайного святкування й перетворюється на справжнє свято освіти. Це день, коли ентузіазм дітей, що з палаючими очима заходять до класів, поєднується з упевненістю батьків, які завжди поруч, та відданістю вчителів, котрі своєю працею й покликанням виховують любов до знань і повагу до цінностей.

Освіта залишається найсильнішою підтримкою, яку ми можемо надати молодому поколінню. Для нашої української громади вона має особливе значення, а рідна мова є центром тяжіння, ключовим елементом нашої ідентичності, мостом між поколіннями та засобом, за допомогою якого ми виражаємо свою чутливість і приналежність. Це не просто навчальний предмет, а скарб душі, запорука того, що коріння й цінності, успадковані від наших предків, будуть передані далі – у сучасних формах, але незмінними по суті.

Союз українців Румунії наполегливо працює над підтримкою освіти рідною мовою, адже глибоко переконаний: лише зберігаючи й розвиваючи ідентичність, ми здатні сформувати вільну, гідну та добре підготовлену до майбутнього молодь. Ми забезпечуємо школи сучасним обладнанням, підтримуємо учнів стипендіями, транспортом і житлом, полегшуємо доступ до навчання у вищих навчальних закладах, а також відкриваємо нові можливості через організацію таборів, конкурсів та культурних заходів. Для вчителів ми проводимо конференції, круглі столи й курси підвищення кваліфікації, надаючи їм необхідні інструменти для успішного подолання сучасних освітніх викликів.

Усі ці зусилля ґрунтуються на переконанні, що українська мова та культура не обмежують, а навпаки – розширюють світогляд, адже утверджують молодь у власній ідентичності та водночас дають їй змогу автентично заявити про себе світові.

Дорогі учні, закликаємо вас плекати й розвивати рідну мову як справжній скарб, бачити в кожному уроці можливість, а в кожній перешкоді – сходінку до успіху. Дорогі батьки, дякуємо вам за довіру й підтримку, якими ви огортаєте своїх дітей. А вам, дорогі вчителі, висловлюємо глибоку вдячність за терпіння та відданість, з якими ви виховуєте майбутні покоління.

На початку цього нового шляху бажаю вам плідного, натхненного й сповненого радості 2025–2026 навчального року. Союз українців Румунії залишається поруч із вами, відданим партнером школи та громади, переконаним, що лише через співпрацю й повагу до різноманітності ми зможемо збудувати краще майбутнє для наших дітей.

Бажаю успіхів і щастя в новому навчальному році!

Від імені Ради СУР,
Голова Союзу українців Румунії,
депутат Парламенту Румунії
Микола-Мирослав ПЕТРЕЦЬКИЙ

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПОЕТИЧНА ДОЛЯ СИМВОЛІСТА ДМИТРА ЗАГУЛА

Ім'я Дмитра Загула вписане в історію української літератури перших десятиліть ХХ століття як одного з тих мистців, що зуміли відкрити для українського слова нові обрії. Він належав до когорти поетів, які водночас були і теоретиками мистецтва, і перекладачами, і літературними критиками. Його творчість органічно поєднала національну традицію з естетикою європейського модернізму, а власна поетична мова постала на стику народної міфології, біблійної символіки й символістських пошуків.

Поетика Дмитра Загула вирізняється особливою музикальністю, витонченістю стилю та багатозначністю символів. Він творив художні образи, а водночас і цілі концепції бачення світу. У його поезіях символи ставали інструментами філософського осмислення буття, засобами вираження прагнення людини до гармонії, пошуку правди, зустрічі зі світлом і темрявою. Поет сприймав мистецтво як «арфу душі», здатну звучати в найрізноманітніших регістрах і відлунювати у свідомості читача.

Поет народився на Буковині, у селі Мілієве, серед краєвидів Черемоша і Карпат. У цій гірській стихії, наповненій гуцульськими легендами, забобонами, піснями та обрядами, формувалася його свідомість. Дитинство було позначене і хворобливістю, і особливими ритуалами, до яких удавалися сільські знахарки, прагнучи його, хворобливого, зцілити. Такий досвід, засвоєний на межі між буденним і містичним, відкрив йому шлях до сприйняття світу як простору двох вимірів: земного й потойбічного, де поруч існують добрі й злі сили, правда й облуда. Саме звідси бере початок його схильність до символістського осмислення реальності.

Величезне значення мало читання як пригоницьких романів, що розвивали уяву, так і української класики, що розвивала національну свідомість. Бібліотека двоюрідного брата стала для нього справжньою школою літератури, з якої Тарас Шевченко, Пантелеймон Куліш, Іван Франко, Юрій Федькович і багато інших творили той духовний фундамент, на якому сформувався майбутній символіст.

У гімназії Чернівців перед Дмитром Загулом відкрився світ класичних мов, філософії, театру. Він почав перекладати Вергілія, Шиллера, Горация, писати

власні поезії. З юних років відчував вплив німецьких романтиків і «Молодої Музи». Поступово вимальовувався його стиль – музичний, образний, глибоко емоційний.

Перші публікації Дмитра Загула з'явилися ще 1909 року в газеті «Буковина». У 1912–1913 рр. він надрукував кілька циклів віршів у «Новій Буковині», а також поему «Над Йорданом». Саме вона вже окреслила головне в початку поета – поєднання біблійних мотивів з романтичним ідеалом справедливості. Іван Хреститель у його інтерпретації – це пророк, що обирає шлях самопожертви заради правди та людської гідності.

У ранніх текстах поета відчутні й мотиви нерозділеного кохання, і прагнення визволення рідного краю. Його вірші мелодійні, багаті на асонанси й алітерації, легко запам'ятовуються. Уже тоді проявляється патріотичний пафос – прагнення віднайти «рай» не лише для себе, а й для всієї України.

Перша світова війна й революційні події змусили поета пережити арешт та вимушені переїзди. У Києві він увійшов до гуртка «Біла студія», а згодом – «Музагету», де став ідеологом символізму. Його стаття «Шукання» проголосила принцип: поет повинен віднаходити нові символи й образи, щоби найтонше відтворювати душевні стани. Для нього символ – не прикраса, а ключ до глибинних істин, що не піддаються прямому слову.

Перша збірка Дмитра Загула «З зелених гір» (1918) позначає перехід від романтизму до символістського світовідчуття. Особливої уваги заслуговує цикл «На біблійні теми», де поет звертається до Пісні пісень,

Еклезіаста, пророків Єремії та Осії. Тут поет уміло поєднує біблійне слово з інтонаціями народної пісні та особистим досвідом, перетворюючи його на відображення сучасних йому тривог і сподівань.

Збірка «З зелених гір» (1918) – то своєрідний пролог до подальших символістських шукань поета. У ній ще зберігається інтонація романтичного милування природою, закоріненість у буковинському пейзажі, але поряд із тим виразно окреслюється й новий тематичний пласт – переспіви біблійних пророків, які стають для Дмитра Загула ключем до інтерпретації реальної дійсності.

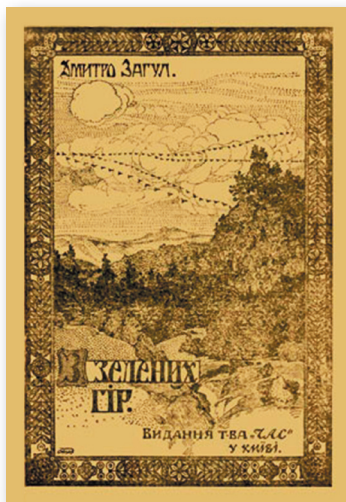
У збірці вирізняється цикл «На біблійні теми», де поет звертається до текстів Пісні пісень, Еклезіаста, Книги пророка Єремії, Книги пророка Осії. Ці переспіви не мають характеру точного перекладу; вони належать до поетичних переосмислень, у яких біблійна образність накладається на духовний та історичний досвід України.

В інтерпретації Дмитра Загула Пісня пісень втрачає легкість еротичної поезії й стає символом пошуку вищої любові – любові духовної, любові до рідної землі. В обробках Еклезіаста відчутна туга за марнотністю світу, за тим, що «все марнота». Для Дмитра Загула це передчуття хаосу й історичного краху, який вже на підході. Поет органічно поєднує біблійний стиль із народною пісенністю. У його віршах біблійна інтонація плачу й перестороги набуває співучості, подібної до української думи. Так формується особлива музика – пророчно-пісенна, де кожен біблійний образ стає багатозначним символом сучасності.

У переспівах із пророчих книг Дмитро Загул вбачав не стільки моральне повчання, скільки алегорію долі України. Те, що Єремія говорив про Єрусалим, тепер стосувалося Києва й цілого краю. Він ніби пророкував майбутнє: невдовзі Україна переживе руїну, втрати, окупації.

Найсильніше пророцькі інтонації зазвучали в поезії «Де сурма уст твоїх, пророче...» – переспіви книги пророка Осії. Разом із гнівними інвективами на адресу народу, – «Народ мій слухати не хоче! / Оглух, осліп і занімів» – з'являється мотив агресії з півночі, яка загрожує поневоленням народу, схильного до відступу від національних традицій і духовних цінностей. Критика відступництва біб-

лійного народу органічно накладається на реальні України 1918 року. Усі події описані від імені Бога-Творця, який із сумом і гнівом дорікає обраному народові за поклоніння чужим богам. Ця деградація стала причиною добровільного рабства, яке, за задумом Дмитра Загула, має не лише біблійний, а й гостро актуальний для України сенс.

Отже, збірка «З зелених гір» – це сходження на духовну вершину, звідки видно і красу природи, і катастрофу історії. Тема природа ще звучить тут оптимістично, зокрема «зелені гори» символізують джерело життя й надії, але біблійні переспіви засвідчують, що поет уже входить у вимір біблійного пророкування. Тому наступні збірки «На грані» й «Мара» (обидві 1919 р.) сприймаються як логічне продовження того шляху, який розпочався зі збірки «З зелених гір».

У творчій біографії Дмитра Загула збірки «На грані» та «Мара» становлять дві вершини, що відображають перехід поета від філософсько-екзистенційних пошуків до апокаліптичного пророцтва. Якщо «На грані» демонструє внутрішні сумніви, кризу віри й прагнення подолати межу між земним і потойбічним, то «Мара» стає символічною картиною історичного катаклізму, де біблійні мотиви накладаються на жахи більшовицького терору. Разом ці книжки формують цілісний світоглядний комплекс, у якому приватне переживання межовості перетворюється на колективне пророцтво національної долі.

Збірка «На грані» побудована як двочастинний цикл – «На грані» і «Безповоротність». Уже сама назва вказує на ключову категорію: поет перебуває «на грані» – між життям і смертю, світлом і тінню, надією і розпачем. У вірші «На грані вічного нічого» автор по-філософськи декларує: земне життя постає «огнем і бурями», тоді як за межею чекає «вічне нічого», тобто абсолютний спокій, позбавлений сенсів і пристрастей. Цей контраст не лише передає внутрішній розлад, а й символізує прагнення вирватися з хаосу у сферу трансцендентного.

Поезії «Кудись далеко, де слів немає», «Глибін душі – глибін бездонна» розгортають мотив пошуку істини у внутрішніх глибинах. Душа для Дмитра Загула – безмежна, таємнича, але недосяжна у своїй повноті.

(Продовження на 6 с.)

ПОЕТИЧНА ДОЛЯ СИМВОЛІСТА ДМИТРА ЗАГУЛА

(Продовження з 5 с.)

У вірші «Впала маска...» поет вдається до символу маски: людське існування постає як гра, ілюзія, а зняття маски оголює хаос і безодню.

У другій частині збірки – «Безповоротність» – домінує мотив часу як руйнівної й незворотної сили. Вірші «Що було вчора, вже більш не буде», «Умирає день за днем...» окреслюють приреченість людини на втрати, неможливість повернення до попередніх станів. Образ часу у Дмитра Загула – це не лінійний рух уперед, а безжальна стихія, що позбавляє сенсу всі людські зусилля. Емоційна тональність збірки балансує між песимізмом і містичною надією. Навіть у момент відчаю ліричний герой прагне прорватися крізь темряву, хоча й визнає безсилля.

Отже, збірка «На грані» сприймається як книга внутрішньої кризи – своєрідний екзистенційний щоденник мистця, де символи межі, маски, безодні стають художнім кодом пошуків сенсу в умовах втрат і хаосу.

На відміну від інтимно-філософської збірки «На грані», книжка «Мара» відразу виходить на рівень національної й універсальної трагедії. Її підзаголовок «Пам'ятка з червоного року» прямо вказує на історичний контекст: більшовицьку навалу, руйну Києва, братовбивчу війну.

Назва «Мара» багатозначна: це і демон смерті в буддійській традиції, і темне божество у слов'янських віруваннях, і ноші для покійників у народній лексиці. Тож збірка означена як «книга смерті», як текст руйнації й апокаліпсису.

У вірші «І ось, настав останній час!...» звучить мотив кінця історії: «північні ворони» несуть кров і смерть, перекодовують символ Христа в образ національної трагедії. У поезії «Вороногровий кінь махнув розхристаним хвостом...» з'являється апокаліптичний вершник, а сама Україна уподібнена Христу, розп'ятому на хресті історії.

Ключовим є образ «червоного звіра», що постає з безодні. Цей символ перегукується з книгою Одкровення: звіряквітлення антихриста у Дмитра Загула прямо співвідноситься з більшовицькою владою. У пророчому пафосі збірки звучить пересторога: «ви збудуєте Вавилон, але його розвалить час». Трагізм поєднується з месійністю, Дмитро Загул виступає як український Єремія, пророк, що оплакує загибель

народу й водночас нагадує про неминучість Божого суду.

Збірки «На грані» й «Мара» утворюють своєрідний диптих. У першій книжці йдеться про внутрішній розлам душі, про межу, на якій перебуває особистість. У другій ця межа проєктується на історію – тепер на «грані» опиняється сама Україна.

Образи безодні, маски, межі у «На грані» трансформуються у «мари», «звірів» і «воронів» у «Марі». Так внутрішня криза перетворюється на колективну катастрофу. Якщо в першій збірці герой прагне вирватися з буденного в метафізичний простір, то в другій поет усвідомлює, що сама історія людства входить у фазу апокаліпсису. Така еволюція свідчить про загострення поетичного світогляду: від екзистенційного песимізму – до апокаліптичного пророцтва.

Збірки «На грані» і «Мара» становлять духовно-художній перелом у творчості Дмитра Загула. Вони відображають синтез символізму й національного досвіду, поєднують філософські пошуки з історичною конкретикою. «На грані» – книга внутрішньої межовості, роздумів про сенс буття, час і безодню.

«Мара» – книга історичного апокаліпсису, у якій Україна уподібнена Христу, а більшовицька навала постає «червоним звіром» з Апокаліпсису. Разом вони створюють унікальне художнє свідчення епохи, де особистий досвід і національна трагедія зливаються в єдиний символічний текст. Цей диптих засвідчує: український символізм здатен не лише переймати європейські ідеї, а й творити власні пророчі образи, що залишаються актуальними й у XXI столітті.

Після виходу «На грані» й «Мари» у творчій біографії Дмитра Загула настала майже шестирічна пауза, зумовлена тиском ідеології комуністичної диктатури на весь літературно-мистецький процес. Поет намагався ідейно переорієнтуватися, про що першою засвідчила збірка «Наш день» (1925). Вона позначена революційним пафосом, намаганням автора вписати своє слово у «червоний час» і «жовтневий вихор». У ній звучать гімни праці («Гімн-прокламація»), надії на майбутнє («Майбутнє»), оспівування робітнико-селянського союзу. Водночас у ній є й мотиви туги, ностальгії («Над Черемош»), пам'яті («Пам'яті друга»), а також конфлікту між вірою у «нову добу» і відчуттям трагічного розладу («Наш день»).

Враження від цієї книги подвійне. З одного боку, вона засвідчує захоплення ілюзіями революційного оновлення, використання «червоної символіки» у стилі тогочасної радянської риторики. З іншого боку, навіть тут вчувається голос справжнього поета-символіста, який розуміє глибший драматизм доби. Зокрема у вірші «Марія і Мара» простежується внутрішній розкол між духовним ідеалом (образ Богородиці) та руйнівною стихією (Мара), що символізує революцію й хаос. Отже, «Наш день» – це книга суперечностей: офіційна риторика тут поєднана з індивідуальним боєм, віра у «світлу будучину» – зі сумнівами й передчуттями катастрофи.

Збірка «Мотиви» (1927) виглядає більш відстороненою, філософською і культурологічною. У ній Дмитро Загуга прагнув вийти за межі політичного гімну й звернутися до ширшого спектра тем. Тут є цикл «Дифірамби» – пісні слову, весні, водоспаду,

у яких відчувається не революційна, а космічна й художньо-естетична риторика. Є пейзажні й настроєві твори («Осінній мотив», «Вечірнє», «Сон лісів»), у яких поет знову повертається до тоншої лірики, до символістської візії природи. Присутні й автобіографічні тексти («Перший мій погляд»), у яких поет роздумує над власним шляхом і любов'ю до «червоного кольору» як символу волі й пристрасті.

Загалом збірка демонструє спробу поета знайти рівновагу між революційними гаслами та справжньою естетичною візією. Якщо «Наш день» більше тяжіє до декларативності, то «Мотиви» містять інтимнішу, справжню поетичну інтонацію, ближчу до його ранніх символістських пошуків. Загалом обидві книги свідчать про наполегливі творчі пошуки Дмитра Загула між примусом радянської ідеології та покликом внутрішнього поетичного «я» у складному політичному контексті 1920-х років.

Микола ВЕГЕШ

ПОВЕРНЕННЯ ДМИТРА ЗАГУЛА

(Продовження з № 373)

Цікаві спогади про Дмитра Загула залишив видатний український літературознавець Григорій Костюк. «Не знаю звідки, але ще в студентські мої роки я придбав збірку поезій, видану в 1919 чи на початку 1920 р. Мала назву «Пам'ятка кривавого року». Автор, якщо мені пам'ять не зраджує, називався Юрисіч. Мені тоді казали, що це один із псевдонімів Дмитра Загула... Основний лейтмотив цієї збірки – це жахливі описи терору під час окупації Києва й частини України Червоною армією і комуністичним режимом. Це був крик, зойк, обурення і прокляття на адресу ЧеКа й окупаційної радянської влади. Це була справді «Пам'ятка кривавого року»¹³.

Професор В. Антофійчук у вступній статті до книги Дмитра Загула «Тонкострунна арфа» детально зупиняється на цьому непересічному творі поета: «Назва збірки «Мара», – писав В. Антофійчук, – сприймається як мікротекст, що відображає більшу метафору її змісту – книгу, насичену апокаліптичними

образами, які розгортаються на тлі більшовицької навали на Київ у січні 1918 р. Тема «Мари» стала причиною того, що Д. Загуга опублікував збірку під псевдонімом Г. Юрисіч, а згодом, у 1923 р., викупив залишки тиражу та спалив їх»¹⁴. Ця книга, без-

перечно, відіграла рокову роль у подальшій долі поета. Через 10 років, 16 квітня 1933 року, змушений був давати пояснення слідчому Київського ДПУ: «У «Марі» я описав жахиття більшовицького ладу, його насильства і гніт. «Мару» я писав цілком свідомо. У цьому творі я виклав своє ставлення до радянської влади, контрреволюційне і вороже. Я писав про жахиття Червоної Армії, надзвичайної комісії і комітетів незаможних селян. Оплакував Україну, яка потрапила під ярмо більшовиків»¹⁵. Безсумнівно, що текст поетового пояснення підготував слідчий, адже маю сумніви, щоб Дмитро Загуга назвав свою діяльність «контрреволюційною і ворожою» стосовно радянської влади. Можна собі лише уявити, якими методами вибивали ці показання. Аналогічні зізнання змушений був підписувати Августин Волошин під час допитів у Лефортовській тюрмі. Водночас Дмитро Загуга не заперечував авторство цієї збірки.

(Продовження на 8 с.)

¹³ Костюк Г. Зустрічі і прощання: Спогади у двох книгах / Передмова М. Жулинського. Київ: Смолоскип, 2008. Книга 1. С. 405–406.

¹⁴ Антофійчук В. Поезія і доля Дмитра Загула. С. 21.

¹⁵ Там само.

ПОВЕРНЕННЯ ДМИТРА ЗАГУЛА

(Продовження з 7 с.)

Наведу тільки початок цього твору:

І ось, настав осінній час!..
 Ти розпростер пробиті руки
 І вмер розіп'ятий за нас. –
 А кров, котру кроваві круки
 Ключатимуть у смертний час, –
 Вона впаде в останній раз
 На наші діти, наші внуки.
 Душа зостанеться порожня...
 І буде ніч – така тривожна –
 І в наших душах і в серцях.
 Юрба синів твоїх безбожна
 Вже йде по чорних вулицях...

Необхідно погодитись із твердженням В. Антофійчука, що «Мара» – потужне художнє свідчення про події 1918 року в Києві... У міфо-ритуальному художньому просторі Д. Загула московський окупант уособлюється і в образі апокаліптичного звіра... Червоний багатоголовий звір апокаліпсиса уособлюється в стоголову смерть, яка нищить Україну»¹⁶. Щось подібне читаємо в молодого Павла Тичини:

І Белий, і Блок, і Єсенін, і Ключев:
 Росіє, Росіє, Росіє моя!
 ...Стоїть сторожтерзаний Київ,
 і двістірозіп'ятий я.

Там скрізь уже: сонце! – співають: Месія! –
 Тумани, долини, болотяна путь...
 Воздвигне Вкраїна свого Мойсея, –
 не може ж так бути!¹⁷

22 лютого 1933 року Дмитра Загула заарештували за сфабрикованою справою щодо його «контрреволюційної» діяльності. Вирок був суворий – 10 років таборів. Юрій Лавріненко писав, що в 30-х роках Д. Загул «засланий на російську Північ, де по ньому пропав слід»¹⁸. В. Антофійчук більш

конкретний: «смерть на Колимі влітку 1944 р.»¹⁹. Ця дата фіксується також на сторінках десяти томної «Енциклопедії історії України»²⁰. Сучасна дослідниця Г. Герасимова дещо конкретизувала: «Відбував строк на станції Урульга (нині селище міського типу Читинської області, РФ) та на Колимі (місцевість на північному сході азійської частини Росії), де й загинув за нез'ясованих обставин»²¹. Можливо, що ми вже ніколи не дізнаємося всієї правди про останні хвилини життя Дмитра Загула, адже тоталітарній системі притаманно «замітати сліди» своїх злочинів. На жаль, видатний український поет-символіст не є винятком.

У 1982 році видавництво художньої літератури «Дніпро» видало двотомник вибраних творів Пилипа Капельгородського, який вірив у щасливе комуністичне майбутнє України і безсмертя ленінських ідей. У 1932 році письменник написав такі рядки: «Я хотів би закінчити повість життя свого словами: «Страшенно цікаво й радісно жити, працювати й творити, товариші!». Автор вступної статті до цього видання Леонід Бойко так підсумував свій біографічний нарис про письменника: «За десять років по тому – 21 лютого 1942 року життєвий і творчий шлях письменника-громадянина обірвався...»²². А коли ж насправді пішов з життя письменник? 19 березня 1938 року Пилипа Капельгородського заарештували, а вже 5 квітня засудили до розстрілу. Вирок було виконано в травні 1938 року. Офіційно вважали, що письменник помер в 1942 році своєю смертю і лише цю дату автор передмови міг фіксувати.

Подібною була посмертна доля одного з найкращих письменників українського розстріляного відродження, автора знаменитих повістей «Варвари», «Весняна повідь» і «Блискивиці» Миколи Чернявського. Хоча в 1966 році видавництво художньої літератури «Дніпро» й видало двотомних його вибраних творів, однак автор передмови до нього Володимир Костенко мав право про кончину письменника написати такий скупий рядок: «Помер письменник 1946 року»²³. Лише в 1992 році встановлено справжню дату смерті письменника. Миколу

¹⁶ Там само. С. 24.

¹⁷ Тичина П. *Зібрання творів у дванадцяти томах*. Том перший. Поезії 1906–1934. Київ: Наукова думка, 1983. С. 91.

¹⁸ Лавріненко Ю. *Розстріляне відродження*. С. 109.

¹⁹ Антофійчук В. *Поезія і доля Дмитра Загула*. С. 25.

²⁰ Герасимова Г. П. Загул Дмитро Юрійович. *Енциклопедія історії України*. Том 3 Е–Й. Київ: Наукова думка, 2005. С. 195.

²¹ Там само.

²² Бойко Л. *Пилип Капельгородський (1882–1942)*. Капельгородський Пилип. *Твори в двох томах*. Т. 1. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1982. С. 30.

²³ Костенко В. *Микола Чернявський (1868–1946)*. Чернявський Микола. *Твори в двох томах*. Том перший. Київ: Видавництво художньої літератури «Дніпро», 1966. С. 9.

Чернявського розстріляли опівночі з 19 на 20 січня 1938 року. І таких випадків було багато. Уже згадуваний Юрій Лавріненко теж звернув увагу на факт замовчування в СРСР причини і дати смерті того чи іншого письменника: «У радянських виданнях останніх років (йдеться про 1966 рік – М.В.) іноді подають скромно в дужках рік смерті невинно засуджених письменників, але мовчать про те, де саме, чому і як саме перестав жити засуджений»²⁴.

* * *

Вихіднайповнішого видання поетичної спадщини Дмитра Загула необхідно розцінювати як продовження закономірного процесу повернення до нас раніше замовчуваних славетних імен. У 2004 році було започатковано серію «Вибрані твори», на сьогодні видано понад 20 томів авторів Розстріляного відродження, з-поміж яких Микола Зеров, Майк Йогансен, Микола Куліш, Сергій Пилипенко, Володимир Свідзінський, Михайль Семенко, Гео Шкурупій, Валерій Поліщук, Клим Поліщук, Микола Хвильовий, Валер'ян Підмогильний, Олекса Слісаренко, Юліан Шпол тощо. Чимало славних імен українського красного письменства повернуто читачам завдяки плідній роботі видавництва «Фоліо» (серія «Рідне»). Укладачем унікальних літературних антологій виступив сучасний український письменник Юрій Винничук. Перш за все маю на увазі дві його ґрунтовні книги – «Невідоме розстріляне відродження» (2016) і «Соловецький етап» (2018). Сучасний читач мав можливість чи не вперше прочитати твори Василя Атаманюка і Лади Могиланської, Марка Вороного і Михайла Лозинського, Григорія Епіка і Павла Филиповича, Леся Курбаса та Антіна Крушельницького...

Лише впродовж 2023 року у видавництві «Yaka booPublishing» побачили світ упорядковані Вірою Агеєвою і Євгеном Плясецьким антології «Коли говорять гармати. Антологія української воєнної прози ХХ століття», «Арабески. Антологія малої прози першої половини ХХ ст.», «Таємна пригода. Антологія української еротичної прози межі ХІХ–ХХ ст.». На сторінках цих видань поміщені маловідомі твори письменників Розстріляного відродження Миколи Чернявського, Аркадія Любченка, Агатангела Кримського, Григорія Косинки та багатьох інших. Упродовж 2017–2023 років київське видавництво «Темпо-

Зустріч харківських і київських митців. Київ, 1923.

Зліва направо, перший ряд: Максим Рильський, Юрій Меженко, Микола Хвильовий, Майк Йогансен, Григорій Михайлов, Михайло Вериківський; другий ряд: Наталя Романович, Михайло Могиланський, Василь Еллан-Блакитний, Сергій Пилипенко, Павло Тичина, Павло Филипович; у третьому ряду стоять: Дмитро Загуг, Микола Зеров, Михайло Драй-Хмара, Григорій Косинка, Володимир Сосюра, Тодось Осьмачка, Володимир Коряк, Михайло Івченко

ра» видало 11 томів літературно-художньої серії «Наші 20-ті», до яких увійшли невідомі твори Майка Йогансена, Леоніда Чернова (Малошийченка), Дмитра Бузька, Гео Шкурупія, Олександра Мар'ямова, Сави Голованівського, Миколи Трубляні, Валер'яна Поліщука, Євгена Плужника та багатьох інших.

Дмитро Загуг був справжнім українцем, про що свідчить його вірш «Моя сердечна Україно». Саме ним упорядники завершують поетичну складову книги «Тонкострунна арфа»:

Моя сердечна Україно,
Країно юнацьких мрій!
Не раз я падав на коліна
І кликав: «Я твій! Я твій!»

Про тебе марив я наяві,
Про тебе марив уві сні,
Твоїй кривавій давній славі
Складав свої пісні.

А як брати мої вмирили
В останній боротьбі,
В моїй душі гули хорали
На спомин по тобі...

Моя красуне Україно!
Ти знову процвітеш...

²⁴ Лавріненко Ю. А. *Літературний світ: Передачі на радіо «Свобода» з 12.XI.1959 по 01.III.1966* / Передмова, підготовка тексту та примітки В. О. Шевчука. Київ: Твімінтер, 2013. С. 693.

Вельмишановний пане і дорогий друже Михайле!

Сердечно вітаю Вас із величним ювілеєм – 85-річчям!

Ваша творча постать – це не лише гордість української громади Румунії, а й невід’ємна частина скарбниці всієї української літератури. Як поет і прозаїк, Ви подарували світові твори, в яких відчувається подих рідної землі й незгасна віра в людину. Як літературний критик і публіцист, Ви стали совістю і голосом нашої доби, здатним глибоко осмислювати сучасність і вплітати її у ширший контекст духовної та культурної історії. А Ваша подвижницька праця редактора газети «Український вісник» сприймається справжньою школою українського слова й трибуною національної думки, де гуртувалися покоління письменників і читачів.

У Вашій особі поєднуються талант митця, мудрість аналітика, чуйність наставника й мужність громадського діяча. Ви зуміли не лише утвердити українське слово на румунських теренах, а й зробити його світлом, яке сяє далеко за межами етнічних і державних кордонів.

З нагоди цієї піднесено святкової події зичу Вам міцного здоров’я, невичерпної енергії, нових духовних осяянь і вдячності від людей, яким Ви щедро даруєте своє натхненне слово. Хай роки будуть для Вас благословенням, а творчість і надалі слугує джерелом сили й радості!

*З глибокою пошаною і щирою дружбою –
Володимир Антофійчук*

Володимир АНТОФІЙЧУК

МИХАЙЛО МИХАЙЛЮК В УКРАЇНСЬКОМУ ЛІТЕРАТУРНОМУ ПРОЦЕСІ РУМУНІЇ

Коли мовимо про визначні постаті української гуманітарної думки та культури, що впродовж десятиліть формували обличчя україністики в Румунії, не можемо оминати імені Михайла Михайлюка – поета, прозаїка, літературознавця і критика, перекладача, журналіста, редактора й видавця. Його невтомна, високопрофесійна й жертвна праця, яка вже понад шістьдесятиліття невідривно пов’язана з духовними й національними потребами українців Румунії, стала правдивим служінням народові. Жодне вагоме явище, промовиста подія чи факт із громадського, культурного й літературно-мистецького буття української громади не уникли пильного погляду Михайла Михайлюка. Уся його діяльність спрямована на благо української спільноти, для якої слово завжди було не лише знаком культури, а й формою самозбереження.

Свою громадянську й фахову позицію письменник висловив у промовистій формулі, що стала дороговказом його життєвого й творчого шляху: «Мій моральний і професійний обов’язок – писати про українців».

Офіційні відзнаки лише частково окреслюють масштаб його діяльності. Михайло Михайлюк – член Співки письменників Румунії та Національної співки письменників України, лауреат двох премій Співки письменників Румунії, відзначений літературно-мистецькою премією імені Ольги Кобилянської, а також численними грамотами і подяками Посольства Украї-

ни в Румунії, Союзу українців Румунії, Наукової бібліотеки Львівського національного університету імені Івана Франка. Його творчий доробок вражає багатством жанрових і стильових виявів: поетичні збірки «Інтермеццо» (1971), «Дзвонар» (1999); віршовані казки для дітей («Мурчик-кіт упав з воріт», 1975); збірки малої прози («Біле-пребіле поле», 1974; «Криниця під каменем», 2008; «Синій смуток фіордів», 2010; «Заглухлий дзвін», 2014); романи («Не вір крику нічного птаха», 1981; «Міст без поруччя», 1988); літературно-критичний нарис «Слово про слово» (1983); публіцистичні книги «45 років з українським пером» (2009), «Газетярські штрихи» (2015); сотні статей, репортажів, інтерв’ю. Додаймо сюди його редакторську працю в газеті «Новий вік», участь у створенні альманаху «Наші весни» (1972), річника «Обрії» (1979–1989), заснування й редагування журналу «Наш голос» (1990), керівництво газетою «Український вісник» (з 1993 р.), а також активну організаційну роботу в Союзі українців Румунії.

Михайло Михайлюк завжди підкреслював, що його творчість живиться енергією численної громади українських митців Румунії. Він належить до покоління, що поряд із Орестом Масикевичем, Денисом Онищуком, Іваном Ковачем, Миколою Корсюком, Юрієм Павлішем, Іваном Негрюком, Іваном Арделяном, Теофілом Ребошапкою, а також прозаїками Іваном Федьком, Михайлом Небиляком, Васи-

лем Климом, Корнелієм Іродом, критиками Євгеном Мигайчуком, Ігорем Лемним, науковцями Миколою Чередариком, Магдаленою Ласло-Куцюк, Іваном Ребошапкою та багатьма іншими, творило нове обличчя українського письменства Румунії.

Внесок Михайла Михайлюка в літературу важко переоцінити. Його художній світ органічно поєднує вірність правді життя з модерним способом художнього узагальнення. Реалії буття в його творах проходять крізь призму символіки й асоціативності, набуваючи екзистенційної глибини. Не випадково Богдан Бойчук зарахував його разом із Теофілом Ребошапкою, Іваном Ковачем, Михайлом Небиляком, Миколою Корсюком та Іваном Негрюком до модерних авторів, які вийшли «поза традиції» й розширили горизонти української поезії.

Завдяки творчості Михайла Михайлюка відкриваються кращі тенденції розвитку не лише української літератури Румунії, а й усього розгалуженого українського зарубіжжя. Духовна присутність українців Австралії, Австрії, Аргентини, Бразилії, Канади, Німеччини, Польщі, Румунії, Словаччини, США, Франції, Чехії та багатьох інших країн утримувала вогонь національного слова, «племіння життя в літературі» навіть у ті часи, коли на рідних землях він опинявся під ідеологічним пресингом. Саме завдяки діаспорі українська література не втратила безперервності свого розвитку, залишилася відкритою для світових інтелектуальних обмінів і водночас зберегла ідентичність.

Залучення до розгляду художньої творчості діаспори суттєво розширює панораму українського літературного процесу ХХ – ХХІ ст., відкриваючи його багатство й розмаїтість, демонструючи глибину культурного коріння і широкий діапазон мистецьких пошуків. У цьому контексті пізнання своєрідності поетичної, прозової, літературно-критичної та публіцистичної діяльності Михайла Михайлюка набуває особливої значущості: воно не лише окреслює творчу індивідуальність письменника, а й стає ключем до розуміння загальної динаміки українського літературного буття в Румунії та в усьому світі. Саме тому осмислення його доробку видається нагальною потребою сучасної науки про красне письменство, адже у творчості цього митця віддзеркалюється водночас і локальна, і глобальна доля українського слова.

Дебютна книжка Михайла Михайлюка «Інтермеццо» (1971) сприймається індивідуальним виданням серед українських письменників Румунії, яке окреслило нові обрії мистецького слова й започаткувало потужну хвилю поетичних експериментів, спрямованих на модернізацію поетичного процесу. Збірки «На місячних перехрестях» (1971) Ореста Масикевича, «Поезії» (1972), «Рівнодення» (1975), «Зав'язь» (1978)

Івана Ковача, «Нашадки сонця» (1972), «Ворота» (1975) Миколи Корсюка, «Криниці моїх очей» (1972) Михайла Небиляка, «Вечірня молитва» (1973) Корнелія Ірода, «Монолог і полум'я» (1978) Івана Онужика та ін. засвідчили відхід від примітивізму соцреалістичних схем, відродження поетичної метафоричності й образності, закорінених в архетипних пластах народної культури.

У прозі Михайло Михайлюк також виявив себе як один із провідників нового мислення. Збічник «Наші весни» (1972), упорядкований ним, увів у літературу покоління авторів, які прагнули заповнити жанровий дисбаланс між поезією й прозою. У цій книжці він представив і власні оповідання, які разом зі збіркою «Біле-пребіле поле» (1974) і книжками «Пастух і дика черешня» (1973) Стеліана Груї Яцентюка, «Сузір'я предків» (1974) Степана Ткачука, «Світлотінь» (1974) Корнелія Ірода, «Явір, що в полі одинокий» (1974) Івана Ковача, «Сюжет для новели» (1977) Миколи Корсюка та ін. продемонстрували поглиблення психологізму й ліризації української прози Румунії.

Не можна оминати внеску Михайла Михайлюка в дитячу літературу. Віршовані казки «Мурчик-Кіт упав з воріт» (1975), перевидані під назвою «Білик-кіт упав з воріт» (2008), і досі залишається унікальним зразком жанру для українських дітей Румунії.

Особливу вартість має літературна критика Михайла Михайлюка. Його книжка «Слово про слово: Думки про українську поезію Румунії» (1983) – перша спроба системного осмислення й неперевершений зразок цілісного критичного аналізу української поезії Румунії.

Усе своє творче життя Михайло Михайлюк присвятив журналістиці. Його репортажі, інтерв'ю та статті, зібрані в книжках «45 років з українським пером» (2009) і «Газетярські штрихи» (2015) – своєрідний літопис буття української громади. У цій сфері він постає неперевершеним хронікером духовного життя українців Румунії.

Сам письменник зізнавався: «Коли пишу вірші – мене тягне до прози, а коли пишу прозу, то вабить критика. Тому, мабуть, писав і пишу в цих трьох жанрах. А журналістика – це професія». Це визнання найточніше окреслює його творче амплуа, розкриваючи природну синтетичність і багатогранність таланту.

Творчий шлях Михайла Михайлюка – це шлях мистця, який зумів у слові відгукнутися на болі й тривоги свого часу, а водночас утвердити невмирущість духовної сили української культури. Його індивідуальна доля – свідчення того, що кожна справжня творча постать є закономірним виявом благородства і чистоти людського духу, здатного підтримати вогонь національної пам'яті й духовності навіть у непростих історичних обставинах.

Алла АНТОФІЙЧУК

Інтерактивні методи розуміння тексту як інструмент розвитку ключових компетентностей у початковій школі

(аналітичний огляд посібника Валентини-Лариси Петрецької «Використання інтерактивних методів розуміння тексту в початковій школі»)

У сучасному освітньому просторі, що стрімко змінюється під впливом глобалізації та технологічного прогресу, перед вчителем постають нові, складніші виклики. Сьогодні завдання педагога не зводиться лише до передачі знань, а охоплює формування ключових компетентностей, необхідних для успішної адаптації дитини в суспільстві XXI століття. Серед цих компетентностей вирізняються навички критичного мислення, креативності, ефективної комунікації та співпраці. Традиційні методи викладання, що здебільшого орієнтовані на репродуктивне засвоєння інформації, стають недостатніми для досягнення цих цілей, що створює гострий запит на інноваційні, діяльнісно-орієнтовані підходи.

У цьому контексті особливої актуальності набуває посібник Валентини-Лариси Петрецької «Використання інтерактивних методів розуміння тексту в початковій школі», що був презентований цього року на IX Національній нараді вчителів української рідної мови. Ця двомовна праця, написана румунською та українською мовами, слугує унікальним інструментом, що поєднує загальні освітні тренди з урахуванням специфіки роботи вчителів української мови в полікультурному середовищі Румунії. Посібник, на відміну від традиційного збірника вправ, постає як цілісна дидактична система, спрямована на поступовий перехід від пасивного сприйняття тексту до активного, свідомого його розуміння й інтерпретації. Його структура логічна та послідовна: від глибокого теоретичного підґрунтя до практичного впровадження інтерактивних методик, що робить його цінним ресурсом як для досвідчених педагогів, так і для молодих фахівців, які прагнуть оновити й розширити методичну базу.

Посібник Валентини-Лариси Петрецької вирізняється цілісністю наукового задуму й послідовністю реалізації, поєднуючи ґрунтовний теоретичний ана-

ліз із практичною спрямованістю. Його структура побудована у такий спосіб, що кожен наступний розділ органічно розгортає та поглиблює попередні положення, формуючи методичну систему, зорієнтовану на розвиток ключових компетентностей учнів початкової школи.

Вартісним акцентом посібника Валентини-Лариси Петрецької вважаємо його теоретичну частину та дидактичну концепцію, на яких, власне, ґрунтується практична частина. Перший розділ роботи закладає теоретичні підвалини дослідження, окреслюючи понятійний апарат методики навчання, визначаючи функції дидактичних методів, їхні традиційні та сучасні модифікації. Авторка аргументовано показує необхідність поєднання усталених традицій педагогіки з інноваційними підходами, підкреслюючи динамічний характер методики викладання в умовах модернізації освіти. Цей розділ формує методологічний контекст, у межах якого розглядаються подальші положення.

Завдяки включенню теоретичної основи посібник перетворюється з простого збірника методик на фундаментальний педагогічний ресурс, у якому пояснено, чому певні методи є ефективними з психолого-дидактичної точки зору. Такий підхід дає змогу педагогам застосовувати запропоновані техніки, а також свідомо адаптувати їх до конкретних ситуацій, діагностувати труднощі, з якими стикаються учні, і обґрунтовано пояснювати вибір методичних засобів. Це сприяє підвищенню професійної компетентності та автономії вчителя.

Дидактична концепція посібника ґрунтується на принципах діяльнісного підходу, що повністю відповідає європейським освітнім стандартам. Центральною ідеєю є розвиток читацьких компетенцій, що передбачає не лише вміння читати, а й навички аналізу, оцінювання, інтерпретації та творчого пере-

осмислення тексту. Навчання має бути активним, а дитина – не пасивним слухачем, а суб'єктом, що пізнає світ через власні дії. Посібник демонструє наукову обґрунтованість, апелюючи до психології сприйняття, теорії діяльності та методик, які вже довели свою ефективність у світовій педагогічній практиці. Це робить його корисним і достовірним інструментом у руках педагога.

Презентація книги «Використання інтерактивних методів у розумінні тексту в початковій школі» Валентини-Лариси Петрецької відбулась в рамках ІХ-ї Національної наради викладачів рідної української мови та курсів підвищення кваліфікації, організованої Союзом українців Румунії в місті Юпітер повіту Констанца, у період з 26 по 28 серпня 2025 р.

Найбільш об'ємним і водночас ключовим для розуміння практичної значущості посібника вважаємо другий розділ, у якому систематизовано сучасні методи і прийоми, що сприяють декодуванню тексту. Авторка не обмежується описом окремих технік, а інтегрує їх у цілісну методичну систему, пропонуючи широкий спектр інструментів: від методів критичного мислення («Куб», «Шість капелюхів») до інтерактивних стратегій колективної роботи (дискусійна мережа, метод взаємного викладання, кластерний метод). Особливий акцент зроблено на поєднанні когнітивних і діяльнісних підходів, що виявляється у використанні дидактичних ігор, щоденника подвійного запису та візуальних засобів. Завдяки цьому інтерактивні методи постають не як ізольовані прийоми, а як інструменти формування в учнів умінь аналізувати, інтерпретувати й критично осмислювати текст.

Окремий розділ науково-методичної праці Валентини-Лариси Петрецької окреслює наукову основу дослідження ефективності застосованих методів. Дослідниця детально описує гіпотези, мету,

завдання, змінні, а також відбір суб'єктів і змісту експерименту. Важливим вважаємо використання експериментального дизайну, що включає перед-експериментальний, експериментальний та постекспериментальний етапи. Така структурованість засвідчує прагнення поєднати методичні розробки з емпіричною перевіркою їх результативності, що значно підвищує наукову вагомість дослідження.

Четвертий розділ роботи зосереджено на аналізі та інтерпретації даних, отриманих у процесі експериментальної роботи. Авторка, зіставляючи показники передекспериментального та постекспериментального етапів, демонструє якісні зрушення у сформованості ключових компетентностей учнів. Висновки, зроблені на основі кількісних і якісних результатів, підтверджують ефективність інтерактивних методів у розвитку критичного та творчого мислення, умінь інтерпретації тексту й комунікативної компетентності.

Варто відзначити, що якість посібника Валентини-Лариси Петрецької «Використання інтерактивних методів розуміння тексту в початковій школі» значною мірою залежить від його візуального складника. Ілюстрації, що супроводжують навчальні зразки фрагментів уроків (у додатках науково-методичної праці), виконують не просто декоративну, а важливу дидактичну функцію: вони є невід'ємною частиною методичної системи, що допомагає учням краще засвоїти матеріал.

Висока якість і цілеспрямований дизайн ілюстрацій вказують на те, що авторка та видавці посібника добре розуміють принципи когнітивної психології та візуального навчання. Ці ілюстрації слугують свого роду «підтримуючими елементами», які допомагають учням впоратися зі складними завданнями. Для молодших школярів, які є переважно візуальними учнями, використання зрозумілих, кольорових та символічних зображень допомагає долати розрив між абстрактними педагогічними концепціями (як от «критичне мислення») та конкретною реальністю дитячого сприйняття.

Особлива цінність посібника полягає в його двомовному форматі. Він реалізований за принципом паралельного тексту, де румунська та українська версії подано поруч. Цей підхід є найбільш ефективним для білінгвального навчання, оскільки дозволяє учасникам освітнього процесу порівнювати лексичні та граматичні структури, що сприяє глибшому освоєнню обох мов.

(Продовження на 15 с.)

Степан ТРАЙСТА

Про драматичну поему «Між коханням і смертю» Михайла Гафії Трайсти

Драматична поема «Між коханням і смертю», Михайла Гафії Трайсти, яка появилась в перекладі румунською мовою, – визначна подія у сучасній українській літературі, адже це твір, який майстерно поєднує поетичний вимір із драматизмом прадавньої трагедії. Автор створює художній всесвіт, глибоко вкорінений у специфіку мармароського села, але водночас такий, що виходить за межі локального й набуває універсального звучання, виражаючи загальнолюдську долю. «Між коханням і смертю» – це, по суті, фреска душі, роздертої суперечностями, ліричний портрет персонажів, які живуть під тягарем світу, де соціальні норми, обов'язок і заборонені пристрасті зіштовхуються жорстко, породжуючи майже нестерпну напругу.

Структура поеми складна, позначена синтезом жанрів і голосів, які, на перший погляд, різномірні, проте зливаються у цілісний дискурс, де ліризм перетинається з театральністю. Оповідач відходить у тінь, надаючи слово і внутрішнім монологам персонажів, і народному хору, що втілює «голос людський» разом із його традиціями та звичаями. Ця техніка надає текстові ритуального виміру, перетворюючи читання на справжнє видовище, у якому особиста трагедія кожного стає трагедією колективною, ритуалом болю й громадської пам'яті.

Центральною темою поеми є конфлікт між коханням і смертю, дуальність, що пронизує всі рівні твору. Кохання зображене не як джерело повноти, а як форма прокляття, це вогонь, що одночасно палить і нищить, а смерть постає не просто визволенням, а судом, ви роком соціальним і космічним, який замикає коло провини і помсти. Трагічна історія Іона Бурсука та Григора Бережняка, пов'язана із забороненим дорослим коханням, віддзеркалює цей замкнений світ, де особисті пристрасті засуджуються суворими законами громади. Акт насильства – вбивство суперника – стає проявом первісної, прадавньої спра-

ведливості, у якій кров є єдиною мірою честі та правди.

Персонажі, створені автором, виходять за межі індивідуальності й постають символами архетипів. Олексій Бережняк, батько жертви постає як Атлант – чоловік, обтяжений боєм свого світу, німий стовп страждання, який не проливає сліз, але діє понад розум, керуючись парадоксальним кодексом солідарності. Його жест урятувати вбивцю сина висуває на передній план ідею космічної справедливості, що перевищує людські закони, – складне поняття, у якому провина, милосердя й спокута тісно переплетені. Жіночі образи – Анна, Марія, Докія, Євдокія – виписані в усій складності: святі й грішні, мучениці й винні водночас, вони відображають жіночу долю в умовах патріархального світу, керованого суворими нормами й прокляттями традиції.

Мова поеми є ще одним визначальним елементом, що надає текстові особливої автентичності. Автор майстерно використовує фольклорну інтертекстуальність – прислів'я, приказки, голосіння, вигуки, деякі з майже бурлескними відтінками, проте всі підкреслюють трагізм описаних ситуацій. Ця техніка наділяє текст особливою музикальністю, подекуди близькою до думи чи голосіння, надаючи фразам органічної ритмічності, яка відтворює усність сільської традиції. Крім того, присутність гіркого, тонкого гумору поряд із поетикою плачу творить діалектичну гру, що поглиблює трагізм і надає трагедії нюансованості й глибини.

Час у поемі «Між коханням і смертю» – це час затримки, очікування, що стає нестерпним, час помсти, яка приходить то запізно, то завчасно. Це час фатальності, у якому життя розгортається під знаком неминучого покарання. Простір оповіді – традиційне мармароське село – перетворюється на замкнений всесвіт, де доля видається наперед визначеною, і шансу на втечу немає. Конфлікт, що ви-

никає з порушення соціальних норм, відображає напруження між індивідуальною свободою та обмеженнями, накладеними громадою, а трагедія стає вираженням цієї напруги.

У другій частині поеми автор повертається до тих самих тем, але в іншому оточенні та з новими персонажами, підтверджуючи думку, що історія села з його пристрастями й конфліктами повторюється у безжальних циклах. Неочікувана поява фронтового товариша та його повернення до життя ще більше ускладнюють конфлікт, підкреслюючи, що зрада в будь-якій формі не лишається безкарною. Фінал поеми набуває майже ритуального характеру, у якому смерть стає жертвою, а життя – тягарем й осудом. Такий кінець посилює трагічний і фаталістичний сенс твору «Між коханням і смертю» та спонукає до глибокої медитації над долею та моральністю.

Через цей твір Михайло Гафія Трайста створює поетичну трагедію, що повертається до міфологічних і

фольклорних коренів румунської літератури, але робить це сучасною, витонченою та складною мовою. «Між коханням і смертю» – це книга внутрішнього розпачу, драма з етнографічним духом і ритмом українсько-румунської балади, яка говорить про межі любові й неминучість смерті. Це твір, що вражає своєю глибиною та експресивною силою, шедевр ліричної драми, котрий із приголомшливою щирістю передає крихітність і душевні муки персонажів, розп'ятих між пристрастю та прокляттям.

Отже, «Між коханням і смертю» – це не лише трагедія традиційного села, а й універсальна медитація над людським буттям, над безсиллям людини перевершити власну долю у світі, керованому невблаганними законами – соціальними чи космічними. Цим твором Михайло Гафія Трайста робить вагомий внесок у сучасну румунську літературу, відкриваючи у драматичній поемі складність людської душі та вічний конфлікт між життям, коханням і смертю.

Інтерактивні методи розуміння тексту як інструмент розвитку ключових компетентностей у початковій школі

(Продовження з 13 с.)

Посібник Валентини-Лариси Петрецької може бути інтегрований у навчальний процес різними способами. Він ідеально підходить як додатковий матеріал для уроків української мови та літературного читання в початковій школі. Методи, що містяться в ньому, можуть бути використані як основа для факультативів, спрямованих на розвиток критичного мислення, або як інструмент для підготовки позакласних заходів, таких як літературні вечори чи театралізовані постановки.

Авторка посібника пропонує універсальні методи, які легко адаптувати до різних вікових груп та освітніх потреб. Так, метод капелюхів мислення можна спростити для учнів перших-других класів, використовуючи лише два-три капелюхи (наприклад, білий для фактів і червоний для почуттів) та роблячи акцент на ігровому компоненті. У роботі з інклюзивними класами особливо ефективними виявляються візуальні та діяльнісні прийоми, які забезпечують невербальну підтримку та роблять навчальний процес доступним для учнів із різними стилями пізнання.

Узагальнюючи, варто зазначити, що посібник Валентини-Лариси Петрецької «Використання інтерактивних методів розуміння тексту в початковій школі»

вирізняється кількома ключовими перевагами. Насамперед він має наукове підґрунтя, адже відходить від поверхових методик, пропонуючи глибокий і свідомий підхід до розуміння тексту, що спирається на здобутки педагогічної науки. Не менш важливою є практична спрямованість: чіткі алгоритми та приклади, що супроводжують кожен метод, роблять їх зручними для безпосереднього використання вчителями-практиками. Особливої уваги заслуговує двомовність видання, що є унікальною перевагою для української діаспори: вона сприяє не лише збереженню національної ідентичності, а й професійній та культурній інтеграції. Висока якість ілюстративного матеріалу надає посібнику додаткової привабливості: естетично оформлені малюнки підвищують ефективність навчання, ґрунтуючись на принципах візуальної дидактики.

Аналізована праця – цінне надбання для педагогічної спільноти Румунії, оскільки вона надає конкретний інструментарій для модернізації навчального процесу та збереження української мовної ідентичності в умовах полікультурності. Запропоновані у праці інтерактивні методи навчання орієнтовані не на механічне навчання читання, а на формування свідомого, критично мислячого та творчого сучасного читача.

~~~

Володимир АНТОФІЙЧУК

ПОЕТ СУМЛІННЯ, ПАМ'ЯТІ Й МОЛИТВИ

(на 70-річчя Бориса Бунчука)

Ім'я Бориса Бунчука посідає особливе місце в літературному житті Буковини й України загалом. Його поетичне слово – синтез інтимної щирості й громадянської відповідальності, що виростає з конкретного досвіду й переходить у вселюдський вимір. Показово, що попередній творчий рубіж поета означений жанром елегії, яка стала формою філософського самозаглиблення та морального пошуку.

«Цього року тобі шістдесят» – напівжартівлива, напівірка репліка десятирічної давності з вірша Бориса Бунчука «Після Різдва», що увійшов до збірки «Чернівецькі елегії» (2019). Вона зовсім не про арифметику віку; радше про жанрову самодекларацію – елегію як спосіб мислення. Адже елегія в нього – не про приватний смуток, а про співмірність «я» і «ми», про ту точку, де особисте щемить як національне, а мить особистого часу змикається з часом історії.

З цієї оптики виростає тон внутрішнього іспиту совісті. У суворих рядках вірша «Після Різдва» поет визнає: «Слова, які ти сказав, не зігріли нікого. / Рядки, які записав, залишилися горизонталлю». Це не слабкість, а чесність мистця, який визначає силу слова не оплесками, а мірою служіння. Від цієї чесності – прямий місток до біографії: така самовимога не береться з порожнечі, її підпирає родинна школа дисципліни й відповідальності.

Тож народжений 10 вересня 1955 року в родині вчителів Євгенії та Івана Бунчуків, нащадок козацького роду успадкував шляхетність і громадянську непохитність предків. Його життєвий шлях позначений винятковою послідовністю: золота медаль у школі, диплом із відзнакою в університеті, достроковий захист кандидатської (1981) і докторської (2001) дисертацій, звання професора (2002), членство в Національній спілці письменників України (1985). І водночас – чотири збірки поезій, монографії, навчальні посібники, численні наукові статті. Проте головне – не перелік, а те, як цей досвід переливається у слово.

Дебютною збіркою «Вхідчини» (1984) поет окреслив головні параметри власного стилю – простоту й точність

вислову, виразність образу, етичну й філософську загостреність. Його кредо – «Людино, що тобі болять?» – не риторичний жест, а робочий інструмент письма. Йому «не треба мудростей високих»: слово має торкатися живого болю; тож перша адреса лірики – не естетика, а етика співпереживання – відчуття спільного болю. Тому навіть камерні сцени в нього раптом відкриваються на великі історії. Автобіографічна сцена дороги в поезії «Після Різдва» – майже родинна ідилія (салон авто, «темно, лиш світяться прилади») – несподівано розгортається в суспільно-історичний простір: Іловайськ входить у приватну пам'ять як невиласна колективна рана. Дві ключові осі тексту – «вертикаль» молитви й відповідальності та «горизонталь» зафіксованого слова: «Рядки, які записав, залишилися горизонталлю». Ця метафора точна: горизонталь – то ще не доля слова; вертикаль з'являється тоді, коли текст стає етичним учинком. Звідси – самовирок:

Ти, за суттю, злочинець –
Він дав тобі все, а ти не лише не віддав,
А й не думав віддати.

Мова тут не про особисту вину, а про відповідальність покоління перед полеглими – рідкісний у сучасній ліриці момент радикального сумління. Знакова деталь – «кулаком витираєш сльозу»: жорсткий, «непоетичний» жест руйнує ідилію і повертає поета до вертикалі – у молитовну тональність «Прости мене, якщо можеш», що підводить інтимний голос до громадянської висоти.

Ця громадянська елегійність не потребує декламації, вона працює як постколоніальна діагностика. У вірші «Пожити у Римі...» Борис Бунчук розпізнає нашу «незалежну колонію» – форму, що маскує дефіцит істини. Він свідомо переносить традицію «римської елегії» (із натеком на Гете) у простір постколоніальної України, де «мрія романтика» контрастує з досвідом «незалежної колонії» – афористичною формулою, що демаскує імітаційність державного життя: «Форма – засіб обману: дрібне видають за велике». Риторична архітектура тут

побудована на антиноміях («ми – вони», «тут – там», «форма – істина»), а елегійний настрій переходить у «громадянську елегію» – ліричну медитацію, яка не оплакує минуле, а називає моральний дефіцит сучасності. У фіналі «крик нутра» сприймається не як естетична фігура, а як етичний імператив: елегія перетворюється на діагноз доби.

Логічним продовженням цієї громадянської елегійності стають вірші, де етика погляду випробовується на межі міського простору та історичної травми. Тут поет відмовляється від будь-якої риторичної підмоги й працює з найпростішими, майже документальними деталями, щоб вивести читача до безапеляційного морального висновку. «Одеський залізничний вокзал 1999 року» вибудований як натурний кадр, у якому чуттєвість не прикрашає реальність, а витягує на поверхню її густу, липку матерію. Перед нами не мальована екзотика Півдня, а розмитий межовий пейзаж: втомлені тіла, гул різномірних голосів, запаморочливе тепло, що перевертає просторову перспективу. Головна оптика вірша – моральна. Без додаткових ефектів автор фіксує стан духовного розпаду, що сам по собі породжує пострадянську урбаністичну апокаліптику без декору: «смірід сукна і вати»; «менти продажні»; «брутальність, бруд»; «в'язкий Содом»; «мутний потік московської латини», який «замулює природне джерельце»; «квітне, / мов квіти зла, не золоте й блакитне». Короткі, обрізані, позбавлені прикрас фрази, ніби зроблені на ходу, готують головний риторичний удар фіналу: «Оце твій край? Оце твій рай? Оце».

Тож урбаністичний етюд перетворюється на моральний вирок спільноті, змушуючи читача до самовизначення перед буденною деградацією.

Від цієї безжальної констатації поет робить крок від транзитного «вузла» до «домівки»: від узагальненого портрета південного вокзалу – до рідного міського тіла. Щоб не загубити правду за абстракціями, він змінює оптику: з панорамного кадру – на прискіпливий малюнок деталей; із погляду випадкового мандрівника – на погляд співмешканця, який відповідає за побачене.

У вірші-екфразі «Чернівці. 1995 р.» місто вимірюється етичним барометром епохи. Поет звертається до адресата-художника Прокопа Колісника імперативом «Намалюй...», і ця анафорична настанова працює як поетичний обов'язок фіксації правди: «цей сніг у дворі», «облуплену штукатурку», «доми ще австрійські», й навіть дрібну, але промовисту деталь: «А ліхтарі, / Не забудь! відсутні». У першому русі вірша формується урбаністична інвентаризація занепаду: «перехожих, побачених зі спини», «дальніх потягів свист і міської шпани / у морозяну сутінь». Далі звучить сувора формула доби – «це держава Баранія», де «хохляцький Ніл» ламано ділить територію не лише географічно, а й ментально; «аборигени» вже «не в світах», але

Борис Бунчук, Володимир Антофійчук та Олександр Попович на святкуванні 25-річчя від заснування літературно-культурного журналу українських письменників Румунії «Наш голос» в Бухаресті. 2015 р.

«моляться московиту». Ця постколоніальна інвектива спрямована не проти міста як такого, а проти внутрішньої звички імітації й залежництва.

Другий рух вірша «Чернівці. 1995 р.» поглиблює моральну діагностику через нові імперативи:

Намалюй обережність: аби не гірш.
І одвічну готовність продатись за гріш.
І пророка забути. Й зневажити вірш:
Поховали й не встали.

Тут же – гірка пародія на народний егоїзм: «оте місце, де стільки століть / клята хата все скраю і скраю стоїть, / аби тільки із салом» – зашпори ментальної формули «моя хата скраю». У наступному блоці поет зводить разом соціальну й історичну травми: «бідність, коли бабки в суверенних під'їздах збирають пляшки», «реактор, що ґрунт забруднив. А мізки / не прочистив». Чорнобиль відгукується тут не як окрема тема, а як тло загального «обвисання душ», де «базарні ряди» і «брутальність» стають сурогатною нормою.

І все ж вірш не завершується інвективою. В кульмінації з'являється прохання-уточнення: «Але (молю тебе!) зобрази / й інші лиця, на образи / непридатні». Поет вимагає етичної рівноваги погляду: поруч із «барвами розпаду» мають бути «теплі, як слід від сльози, / очі, які не просять».

(Продовження на 18 с.)

ПОЕТ СУМЛІННЯ, ПАМ'ЯТІ Й МОЛИТВИ

(Продовження з 17 с.)

Останні рядки – «по мікрону» виписані риси впертого гніву, що «застиг, / наче крик німого серед глухих»: «Здохнемо, а не здамося!» – переводять текст із тональності саркастичної діагностики в регістр нескореності. Так «Чернівці. 1995 р.» стають моральним диптихом: з одного боку, точна, безжальна фіксація пострадянської симулякральності; а з іншого, – виклик і присяга виживання, які не придатні «на образи», проте тримають місто й країну «на нерві» правди.

Після локалізованого «зрізу» міста погляд поета у вірші «Неточний термін» (1999) зміщується з вулиці у внутрішній простір міської свідомості. Тут урбаністичний досвід набуває сюрреалістичної оптики. Анафорична рамка «Сюрреалізм, мадам» – іронічний сигнал, що ми перебуваємо в реальності, де «вулиця Панська», жести, кава й «умовні друзі» належать «умовній державі». Повертається улюблений прийом Бориса Бунчука – довірлива розмова, яка крок за кроком оголює онтологічну тривогу: «Я посміхаюся. Ви посміхаєтеся. Але зовсім не смішно». Місто у цьому вірші – не стільки ландшафт, скільки «стан матерії», у якому речі втратили обличчя («є силуети, одяг, слова, / Немає обличч»). Психологічно точна «сірість перистих хмар» і «півпрозорий туман... між думками» роблять внутрішній стан інтер'єрно видимим. Це поетика відчуження, де сміх і ввічливість – лише останній шов на тканині порожнечі.

Коли зовнішній шум і внутрішній туман доходять межі, поет стишує голос і змінює регістр – від інвективи й сарказму до етики свідчення. «Спогад про 26 квітня» шукає мови для катастрофи, що перевищує звичні поетичні засоби. Тому інтонація стає стриманою, майже лабораторною: «бахіли» тихо шарудять «по казенній підлозі», медична «щитоподібка» накладається на «щит Ахілла», а виклик «Де ти, Вільям – Вільям – п'ятистоповий ямб!» фіксує дефіцит традиційної риторики перед масштабом трагедії. Видима буденність («ти картоплю садив тоді, / коли воно сталося...») спаяна з невидимою отрутою, яку «ні в якій воді, і ніяким милом...» не змити. Фінальне «фосфоровуватимуть кістки в землі і тоді, / Як світило погасне» підносить травму до космічної шкали часу. Так урбаністичний кадр і локальний портрет міста, сюрреалістична інтер'єризація свідомості та анатомія тиші Чорнобиля складаються в одну драматургію погляду: *від простору – через свідомість – до пам'яті*, де слово вимірюється не ефектом, а відповідальністю.

(Далі буде)

Борис БУНЧУК

ЧЕРНІВЕЦЬКІ ЕЛЕГІЇ

***

Пожити у Римі. Хоч трохи. Хоч кілька днів
І написати елегії. Про нас із тобою.
Мрія романтика. Так, лежачи в лісі на дні,
Навзнак, вгадують небо крізь хвою.
Там і колись один німець* дістав наказ
Бути у Вічному Місті, де на поета чекають
Звуки, слова, рядки. Але нас,
Тут і тепер, не туди посилають.
Наша бідність давно нецікава. А ми — й поготові.
Незалежна колонія, дозволена при похміллі
Напівп'яним сусідом. І скільки б хотів —
Не твоє тут весілля.
Все не те: мова, влада, закони. Це гра „на ура”.
Форма — засіб обману: дрібне видають за велике.
Я пишу ці елегії, люба, супроти нутра,
Що заходиться криком.
Слабкість тіла — лиш слід від невтоленості бажань.
І смиренність очей — плівка поверх скімливого болю.
В цьому наше життя, завбільшки із невроз. А межа —
Це вже там, де не треба боротися із собою.

1996

*Й.-В. Ґете, автор «Римських елегій»

Неточний термін

Сюрреалізм, мадам.
Ця вулиця (ні!), ця бруківка
Похило впадає в майдан.
(Рима набридла). Люди
Плинуть напроти і за
Течією. Є силуети, одяг, слова,
Немає облич. Пси, безпритульні.
Вулиця Панська.
Наші «мішки» під очима —
Ваш запитальний погляд.
Наша чергова цигарка —
Ваш заперечливий жест.
Жити в умовній державі,
Йти на умовну роботу,
Посміхатися умовним друзям —
Яка кава?
Яка розмова?
Майже неймовірно, що я Вас упізнав.
Майже нереально, що Ви підійшли до мене.
Сірі перисті хмари —

То влітку. Поміж домами
Півпрозорий туман,
Як між думками.
Так, ніби залишив курити.
Байдужий погляд жебрачки.
Крик циганчат.
Торгують бананами і цигарками.
Ваше пальто
Лише умовно довше
Від моєї куртки.
Сюрреалізм, мадам.
Я посміхаюся.
Ви посміхаєтеся.
Але зовсім не смішно.

1999

Одеський залізничний вокзал 1999 року

Безхатки, роми. Смірід сукна і вати.
Блатні. Фальшиві жебраки. „Беде”.
Хриплять. Голосять. Хочуть хитрувати.
І день не йде. І ніч не йде. Бреде.
Сумки. Мішки. Візки. Тітки. Солдати.
Менти продажні. Хтось когось веде.
І давишся від позовів блювати.
Брутальність, бруд. Ти — Брут, а Цезар де?
І скрізь в'язкий Содом байдужо плине
Мутний потік московської латини
Й замулює природне джерельце.
Не відвертай лице! Дивися: квітне,
Мов квіти зла, не золоте й блакитне.
Оце твій край? Оце твій рай? Оце.

Після Різдва

Рожева смуга заходу справа тремтить від морозу.
За кермом „Сітроена” — зять. Він вмикає музику.
І голоснішає бесіда ззаду: там дружина, донька і внучка.
Тобі подобається ця мелодія, але чомусь мерзнуть ноги.
Тебе майже не дратує розмова на задньому сидінні,
Ти вже звик до цих інтонаційних перепадів,
Практично, ти любиш їх.
Відчуття, що це було вже багато разів.
І Різдво у селі вже було багато разів.
У салоні тепло, лиш холод із вікон.
У салоні темно, лиш світяться прилади.
Цього року тобі шістдесят,
Але ти не відчуваєш себе старшим за цей світ.
Ні чорта ти не зміг, ні чорта ти не встиг,
Чомусь, все було поспіхом.
Слова, які ти сказав, не зігріли нікого.
Рядки, які записав, залишилися горизонталлю.

Молодші і кращі, які заступили тебе, —
Розтерзані під Іловайськом.
Ти, за суттю, злочинець —
Він дав тобі все, а ти не лише не віддав,
А й не думав віддати.
Півоберта голови — і ти бачиш, що внучка вже задрімала.
Кулаком витираєш сльозу.
Чомусь мерзнуть ноги.
Прости мене, якщо можеш.

8 січня 2015 року

Пройти крізь порожні кімнати

Пам'яті Юрія Гречанюка

Вважається: після зими — весна. Але так не завжди.
Ввижаються пізні доми, де нікого нема, крім біди.
Біда — це мовчання із запахом воску і хвої,
Продовженням ґульки, намацаної під пахвою.
Пройти крізь порожні кімнати, де зяяння вікон
Різке, як тотожність між віком минулим і віком,
Опертим на вперті гвіздки, як дашок на паркеті.
І двері відкриті, неначе стоячі конверти.
Пройти крізь порожні кімнати зі смугами світла.
В них грає не пил, а пилок, а чи мошка осліпла.
Немов в уповільненім показі — м'яко, без звуку
Протяжно ступати й торкати невидиму руку.
Пройти крізь порожні кімнати і в тій,
Із білими стінами, в тій, у останній, глухій,
Забитись в куток, скрутитись в клубок — і мовчок.
Душа безпритульна, як твій „Москвичок”.

Наче молитва

Як черепиця грає раннім світлом,
Вночі тремтить каганчик потайний.
Прости, Єдиний в безсвіті і в світі,
І теплими долонями прикрий.
Прости, прости за мить зневіри кожну,
Що просимо й не дякуємо. Ми —
Не ті високі трави — подорожник,
Затоптаний худобою й людьми.
Це ми, останні поміж племенами,
Це ми, яких у спину ранить сміх.
Побудь із нами! В нас під пеленами
Відбитки пальців світяться Твоїх.
Маленьку жменьку совісті над світом
Просівав. І не змий її, не змий!
Так черепиця грає раннім світлом,
Вночі тремтить каганчик потайний.

28 січня 2015 року

Костянтин СОЛОВ'ЄНКО

Юрій Васюк, драматург

Наступний герой нашої рубрики – Юрій Васюк – драматург і сценарист. Він народився у 1977 році в Чернігові.

Театр любив ще з дитинства. Похід до театру в дитсадку був, як свято. Дитиною часто вдома влаштовував лялькові спектаклі для друзів. А до написання п'єс прийшов після того, як сценарії Юрія хвалили та казали, що з них вийшли б гарні п'єси. Так як на той час з основами драматургії пан Юрій уже був знайомий, писати п'єси було не складно. Складніше було працювати з персонажами та характерами. Крок за кроком, з кожною написаною п'єсою він вдосконалював свої навички та матеріал. А «хрещеним батьком» на театральній ниві пана Юрія став Андрій Бакіров – головний режисер Чернігівського обласного академічного українського музично-драматичного театру імені Тараса Шевченка, якій повірив у нього та взяв до постановки його казку *Про Лисицю-вегетаріанку та Вовка в ягнячій шкурі*. Під назвою *Неймовірні пригоди Тузика* п'єсу поставила режисерка Тетяна Шумейко. Музику до вистави написала композиторка Маргарита Демиденко. Так почалася театральна кар'єра.

У доробку Юрія Васюка – сорок одна п'єса. Вкажемо на їх назви, часто красномовні.

Дитячі:

2016: *Про Лисицю-вегетаріанку та Вовка в ягнячій шкурі, Про пса-перевертня та Лисицю з песцевим хвостом, Всі за одного, Вкрадений сніг, Вередлива Кішка, Трусливий Вовк, Три сестриці, Закляті друзі, Червона шапочка* (за мотивами казки Шарля Перро).

Дорослі:

2016: *Невісточки..., Свекрушина радість, Полліанна* (інсценізація роману Елеонор Портер), *Дорогою ціною* (інсценізація повісті Михайла Коцюбинського), *Кат, Рейнеке-Лис* (за мотивами Йоганна Гете), *Промінь надії, Чесний суддя, Пташиний двір, Вдови на виданні*.

2017: *Колос на узбіччі, Ватніца, Fata Morgana* (інсценізація повісті Михайла Коцюбинського), *10 000 років до н.е., Мама в Едемі, Коматозники, Там, де заходить сонце*.

2018: *Сніг на голову, Зачарована Красуня, DEJA VU, Холодна кров, Мавпи, Біла рабіня, SOBAKA*.

2019: *Маленьке пісочне життя, Як Алла чоловіка купувала, Пай, Стерва*.

2020: *The Office, ЧІП*.

2021: *Рай там, де ми*.

2024: *Довга дорога до весни*.

2025: *Останній подих*.

П'єси та сценарії Юрія Васюка неодноразово відмічалися на конкурсах:

Коронація слова: *Комарик* (2014), *Sobaka, 10 000 років до н.е.* (2019).

Гранд-Коронація слова: *Стерва, Маленьке пісочне життя* (2021).

Корнійчуківська премія: *Про Лисицю-вегетаріанку та Вовка в ягнячій шкурі* (2016).

Тиждень актуальної п'єси: *Колос на узбіччі* (2017).

ГаШоТю: *Невістки* (2015), *Пташиний двір* (2017), *Коматозники* (2018), *Пай* (2020).

Більшість українських драматургів не може похвалитися великою кількістю вистав за своїми п'єсами. Юрію Васюку в цьому пощастило. Постановки за його творами бачили Чернігів (2016), Чернівці (2017), Запоріжжя (2018), Львів (2019), Павлоград (2019), Коломия (2019), Київ (2019, 2025), Хуст (2019), Червоноград (2020), Маріуполь (2021), Суми (2022, 2024), Нововолинськ (2024).

Ознайомитися з п'єсами Юрія Васюка можна на сайті УкрДрамаХаб (<https://www.ukrdramahub.org.ua/yuriy-vasuk>).

***

**Спеціально для журналу «Наш голос»
Юрій Васюк погодився на коротке інтерв'ю.**

Костянтин Солов'єнко: Про що Ви пишете? Які основні теми Ваших п'єс?

Юрій Васюк: Пишу про ті речі, які цікаві мені самому. Намагаюсь відшукати такі теми, які б сподобались глядачу. Писати складно, бо вже все написано та переписано. Людям завжди хочеться чогось цікавого. Тому останнім часом я тяжію до шоу. Дві останні великі п'єси – мюзикли. Один про кохання. Це романтична комедія про янголів, яких відправили на землю, щоб зробити щасливими своїх людей. А другий – про війну. Я довго виношував саму ідею, а вже зранку 24 лютого 2024 року, на другу річницю повномасштабного вторгнення, я сів за ноутбук і почав писати. У мене вже була готова ідея сюжету та були заготовки музичних тем, тому написав за короткий період. Тепер питання лишень одне – кому це треба?? І чи треба взагалі??? Але свою громадянську позицію я показав.

К.С.: Тож 24 лютого 2022 року вплинуло на Вас як на драматурга?

Ю.В.: Звичайно, вплинуло. Я два роки не сідав за ноутбук. Не бачив ні сенсу, ні натхнення. Війна – це дуже болюча тема. І я не хотів спекулювати на ній. Але, я все ж написав лишень одну п'єсу. І більше до цієї теми я поки повертатись не буду. Але, навряд чи її хтось поставить, бо вона не камерна на пару персонажів. Це масштабний мюзикл з масовкою та музичними номерами. Але, мені саме так було цікаво працювати. Хоч це і дуже складна праця.

К.С.: Якби Вам хтось подарував театр і практично будь-які гроші на постановки. Які п'єси там гралися б?

Ю.В.: Це були б шоу! Мюзикли з живим оркестром та музичними номерами. Такими, як «Чикаго», «Муллен Руж». У мене вже є п'ять мюзиклів. До деяких вже й музика написана. Рок-опера про торгівлю дівчатами, мультижанровий про офісні перипетії, етнічний про кохання наймита та наймички, романтичний про янголів та драматичний про війну... Але... Завжди є але. Я трохи знаю театральну кухню зсередини. Тому, надії вмирають останніми. Ну, сподіваюсь, колись мене запросять на мою постановку в музичний театр.

К.С.: Уявіть, що з усіх Ваших п'єс тільки одну чи кілька будуть ставити в різних країнах через 100 років. Яким зі своїх п'єс Ви б побажали такої долі?

Ю.В.: Всім. Але, якщо це буде лишень одна, то, думаю, це має бути мюзикл про війну.

К.С.: Якби раптом з'явився інвестор і сказав, що профінансує фільм по будь-якій з Ваших історій. Яку історію Ви б йому назвали? Чи, може, ця історія ще не написана? То яка вона?

Ю.В.: Це буде мюзикл про те, як двох невдах-янголів відправили на землю, щоб зробити щасливими своїх людей. Це романтична комедія з яскравими персонажами. До речі, цю п'єсу вже ставили, тільки не як

мюзикл, а як комедію. І, що сумно, її поставили без мого відома та дозволу. Я випадково взяв про це, коли гортав інтернет. Випадково натрапив на статтю про постановку. Сумно, але так буває. Це Україна. Ама-торським театрам можна все. І, що сумно, режисерка, яка поставила п'єсу, навіть не зв'язалась зі мною. Я вже мовчу про вибачення.

К.С.: Чим є для Вас театр?

Ю.В.: Зараз театр, це, скоріше, моя робота. Бо я роблю те, що я можу і що в мене виходить, щоб донести до глядача якісь ідеї. Але не забуваю спонукати до роздумів. Ми живемо в постійному стресі. Вірю, що все зміниться на краще. Тільки не знаю коли. Дивлячись на те, що твориться в колишніх наших союзників, стає дуже сумно.

К.С.: При постановці Ваших п'єс кому легше за всіх, а кому важче за всіх: продюсеру, режисеру чи акторам?

Ю.В.: Гадаю, всім не легко. У кожного своя робота. Як казала одна театральна діячка: «Ви роботу свою зробили, вам добре. А у нас все ще тільки починається». Так, згоден. Але, коли я працював, всі ж займались чимось іншим. І ніхто ж не питав, як воно в мене. Легко пишеться чи ні? Бо написати п'єсу, це ж не переписати з книжки в зошит. Поки все обдумаєш, придумаєш, а потім ще й напишеш... А потім потрібно вичитати, виправити, перечитати та переписати... Але, всі ж думають, що воно само пишеться... Хіба це праця?!

К.С.: Як Вам, обдарованому драматургу, живеться в матеріальному сенсі? Вибачте, якщо запитання надто інтимне. І, звичайно, можете не відповідати на нього.

Ю.В.: Творча людина має бути голодною. Так. Всі хочуть отримувати гонорари: актори, режисер, костюмер... А драматург... За п'ять останніх постановок мені не платили взагалі. Ставили новорічні казки та аматорські театри щось ставили. І всі просто дякували, бо неприбуткові організації... Думаю, додати більше нічого.

К.С.: Діапазон художніх засобів у прози набагато ширший ніж у скупій драматургії. Чи є у Вас спокуса написати роман або повість?

Ю.В.: Ні. Мені до вподоби конкретика. А це сценарії та драматургія. Чітко та ясно прописати діалоги та важливі настанови. Мені так комфортніше. Але, я не виключаю, що деякі п'єси переведу в формат сценаріїв. Після закінчення війни. Бо зараз не маю ні бажання, ні натхнення.

К.С.: Яке запитання Ви хотіли б собі задати? Задайте, будь ласка. І дайте на нього відповідь.

Ю.В.: Питання лише одне: коли нові прем'єри? А відповісти хотів би – скоро!

У продовженні подаю уривок з п'єси «Коматозники».

Юрій ВАСЮК

КОМАТОЗНИКИ

СЛИЗЬКА Антоніна Вікторівна – депутат

ХАВАРНИК Андрій Петрович – суддя

ОТЕЦЬ МАФУСАІЛ – священник

ВАЛЕРКА – безпритульний

ЕГОРІВНА – прибиральниця

В реанімаційній напівтемряві. На кушетках, під білими простирадлами лежать Антоніна Вікторівна СЛИЗЬКА, ОТЕЦЬ МАФУСАІЛ та Андрій Петрович ХАВАРНИК. Слизька одягнена в діловий костюм, Хаварник – в мантії судді, Отець Мафусаїл – в ризи.

Слизька підіймається, розкривається.

СЛИЗЬКА: Що за Єдрид-Мадрид?! *(оглядається)* Де це я? І що все це означає?

Слизька злазить з кушетки, роздивляється навкруги та підходить до кушетки, на якій лежить Хаварник. Підіймає простирadlo.

СЛИЗЬКА: О, Андрій Петрович... Андрію Петровичу! П'яний, чи що?! Агов!

ХАВАРНИК: *(крізь сон)* Не брав... Ці руки нічого не брали... Не моє... Підкинули...!!

СЛИЗЬКА: Та, прокидайтесь вже, кажу! СБУ!!

Переляканий Хаварник прокидається, простягає руки, наче для наручників. З переляком обдивляється, дивиться на Слизьку.

ХАВАРНИК: Ой, що це?? Де це я?

СЛИЗЬКА: Нарешті. А хто зна', де це ми. Ви нормально?

ХАВАРНИК: *(ховає руки за спину)* Фух! Збрелось же таке... *(лукаво посміхається до Слизької)* Ой, Антоніно Вікторівно, як я радий вас бачити! Бо мені таке наснилось... Ой! Жахіття! *(спльовує)* Наче мене оте довбане НАБУ схопило...

СЛИЗЬКА: Та, мовчіть вже хоча б про НАБУ. Сама їх не люблю.

Хаварник злазить з кушетки, обдивляється. Мить любується Слизькою.

ХАВАРНИК: Ой, а де це ми?? Що це за місцина? *(перелякано)* Невже й справді схопили?! *(кладе руку на серце)*

СЛИЗЬКА: Та, ось заждіть, не каркайте.

ХАВАРНИК: Куди це ми потрапили, Антоніно Вікторівно? *(обдивляється)* Якось тут лячно...

СЛИЗЬКА: Та я й сама не знаю. Прокинулась і нічого не можу второпати. Думала, ви щось знаєте.

ХАВАРНИК: *(оглядається)* А двері тут є?

СЛИЗЬКА: Так ото ж і шукаю, де вони, ті двері. Ні вікон, ні дверей...

ХАВАРНИК: *(в залу)* ...Повна зала людей... Це наче на морг якийсь схоже... Ви згодні, Антоніно Вікторівно?

СЛИЗЬКА: Сплюньте! Ви що, Андрію Петровичу!

Хаварник спльовує. Слизька і Хаварник помічають кушетку, на якій лежить Отець Мафусаїл.

ХАВАРНИК: Ой, гляньте. Ще хтось лежить. *(перелякано)* Точно, наче в морзі.

Слизька і Хаварник насторожено оглядаються та дивляться один на одного. Хаварник посміхається до Слизької. Слизька тяжко зітхає, підпускає очі під лоба.

СЛИЗЬКА: Хто б це там ще був?

ХАВАРНИК: Подивимось скоріше? Та треба бути обережно. Раптом якийсь інспектор з НАБУ...

СЛИЗЬКА: Годі вам про інспекторів, Андрію Петровичу. Ще тут інспекторів не вистачало.

СЛИЗЬКА: *(пропускає Хаварника вперед)* Давай-те, Андрію Петровичу. Просимо... Ви ж чоловік.

ХАВАРНИК: Ні, Антоніно Вікторівно. Я – справжній чоловік. Тому – даму вперед. Та й статус у вас вище, ніж в мене. *(люб'язно всміхається та пропускає Слизьку вперед)* То ж...

СЛИЗЬКА: Ну, у вас теж імунітет деякій мається, хоробрий ви мій друже...

ХАВАРНИК: Давайте тоді разом.

Хаварник і Слизька беруться за руки та підходять до вкритого простирadлом Отця Мафусаїла. Хочуть обережно підняти простирadlo, та Отець Мафусаїл раптом чхає та підводиться, скидає з себе простирadlo.

Слизька і Хаварник перелякано тікають та ховаються за кушеткою.

СЛИЗЬКА: Ох, Господи помилуй!

ХАВАРНИК: Так і інфаркт можна отримати...

СЛИЗЬКА: Та, перестаньте тремтіти, мов кленовий листок. Не панікуйте. Через вас і я починаю боятися. *(очі в Слизької запалюються)* Це ж Отець Мафусаїл.

ХАВАРНИК: Так вже й сам бачу, що Отець Мафусаїл.

Отець Мафусаїл оглядається.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: О, Господи прости! Свят-свят-свят. *(хреститься)*

Слизька і Хаварник йдуть до Отця Мафусаїла.

СЛИЗЬКА: *(грайливо)* Мої вітання, пане Отче! Раді вас бачити.

ХАВАРНИК: А то ми вже подумали, що то якийсь інспектор з НАБУ лежав на вашому місці... Благословіть, святий Отець.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: *(благословляє Слизьку і Хаварника)* Я вже часом подумав, що помер. Де це ми?

СЛИЗЬКА: Сплюньте. Не доведи Господи... Не лякайте так. Та, осьо, виясняємо, пане Отче.

ХАВАРНИК: Прокинулись, і нічого не можемо втратити.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: *(встає з кушетки)* Так, треба гарненько обдивитись. Невже тут дверей немає? Раз ми потрапили якось сюди, то не через стіну ж. Повинні бути двері.

Всі обходять приміщення. Обдивляються.

ХАВАРНИК: Це якийсь жарт, певно?

СЛИЗЬКА: Та, не скигліть осьо, пане суддя. Пан Отець сказав, що повинні бути двері. То ж шукайте уважненько.

ХАВАРНИК: Де ж їх шукати?! Скрізь вже обійшли.

СЛИЗЬКА: Пане Отче, щось немає дверей.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Сам бачу. Тільки щось дуже якось це підозріло і дивно... Вам не здається, друзі.

ХАВАРНИК: Якось мені страшно. Останній раз я так боявся, коли в сусідньому кабінеті затримували суддю-колядника. Я тоді подумав, що за мною... Ледь в штани не наклав... Пронесло тоді добре. Тобто, пронесло, що не схопили, а не про то, що ви подумали...

СЛИЗЬКА: Годі вам про «пронесло», Андрію Петровичу. Я теж не в захваті від нашого становища.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Це точно якийсь жарт. Сьогодні яке число?

СЛИЗЬКА: Не перше квітня, не сподівайтесь, пане Отче.

ХАВАРНИК: Давайте згадувати, що було до того, як ми сюди потрапили...

СЛИЗЬКА: Як, що було?! Ми ж на іменинах ваших гуляли...

ХАВАРНИК: Точно! Пам'ятаю. Отець Мафусаїл ще так нажлуктався, що обдзюрив всі клумби біля тераси.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: *(розгублено)* Облиште, пане суддя. В мене нирки хворі. Невже вам не відоме відчуття хвороби? *(хреститься)*

ХАВАРНИК: То ви конячком так нирки промивали?

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: *(впевнено)* Саме так. І не як інакше. Це така терапія. Нова методика лікування... Експериментальна.

СЛИЗЬКА: Беріть на замітку, Андрію Петровичу... І не кажіть так на Отця Мафусаїла.

ХАВАРНИК: Та, хіба ж в мене язик повернеться на Святого Отця таке казати?! То значить, відмічали мої іменини?

СЛИЗЬКА: Авжеж... А потім ми втрюх зібралися в нічний клуб.

ХАВАРНИК: Ми?!

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: В піст?! Побійтесь Бога, голу-бонько!

СЛИЗЬКА: Так ваша ж ідея була, Отче Мафусаїл. Чи забули, пане Отче?

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: А мені наче то ви все те за-тіяли...

ХАВАРНИК: Точно! Пригадую. *(напружено згадує)* Отець Мафусаїл ще казав: «пхайте коньяк і сало в пакети, та поїдемо тьолок знімати»...

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Свят, свят, свят! *(хреститься)*

СЛИЗЬКА: Було, було. Отак і казали! Я сама пам'ятаю. *(грайливо)* Ох, ви ж і пустун, святий Отець.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: *(збентежено)* Мов нечистий попутав... Свят, свят, свят... *(хреститься)*.

ХАВАРНИК: Так, так. Щось іще пригадую... Їхали наче машиною...

СЛИЗЬКА: ...Тоді наче щось під машину потрапило...

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Справді, було таке... Чи наїхали на щось...

ХАВАРНИК: От бачите...

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: А про клумби ви, мабуть, придумали...?

СЛИЗЬКА: Та, було, було... Сама ж на власні очі бачила...

(Продовження на 24 с.)

КОМАТОЗНИКИ

(Продовження з 23 с.)

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Ой, як незручно вийшло. *(хреститься)*

ХАВАРНИК: Точно!

СЛИЗЬКА: А далі – провал...

ХАВАРНИК: І я не пам'ятаю. Ви пам'ятаєте, пане Отче?

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Ні. Вишибло з пам'яті... *(Хаварнику)* Пам'ятаю, як ви благословення просили...

Заходить Єгорівна зі шваброю та відром. На ній сірий халат, на руках гумові рукавиці. Всі на мить ціпеніють та дивляться на Єгорівну, яка викручує ганчірку та починає мити підлогу.

ХАВАРНИК: Фух, ну слава Богу! Ми врятовані.

СЛИЗЬКА: Ну, нарешті. Мої вітання, панове. *(Єгорівні)* Здрастуйте. А ви хто?

ЄГОРІВНА: Я?! А ви не бачите, чи що? Осліпли після удару?

СЛИЗЬКА: Бачити то бачу, але щось не дуже розумію.

ЄГОРІВНА: Амнезія?

ХАВАРНИК: Антоніно Вікторівно, зачекайте. *(Єгорівні)* Шанована, здрастуйте. А ви хто? І чи не підкажете, що це за місцина така?

ЄГОРІВНА: Ні, ну ви нормальні люди? Я – Єгорівна.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Слава Богу! *(друзям)* Єгорівна вона... *(Єгорівні)* А де це ми, дитино моя?

ЄГОРІВНА: Взагалі, ви не мій батько. Мій батько ВІН... *(показує вгору)* А ви – в комі.

ХАВАРНИК: *(полегшено, друзям)* В комі ми. Фух, ну, слава Богу... *(перелякано)* Як «в комі»?!!

ЄГОРІВНА: Отак. *(миє підлогу, бубонить)* Коматозники ви.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Зачекайте, друзі. Щось я не второпаю. Ми в комі?

СЛИЗЬКА: Я теж почула, що в комі. Може, це черговий жарт якийсь? Так, як і з дверима.

ЄГОРІВНА: Який там жарт. Ви потрапили в аварію і тепер лежите в комі. Що ж тут не зрозумілого?!

ХАВАРНИК: Ой, заждіть... Я, здається, пригадую. Ми наче їхали...

СЛИЗЬКА: ...В щось наче втаранились... *(Хаварнику)* Ви ще кричали Отцю Мафусаїлу: дави його, дави!

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Я наче в щось втаранив ...І машину понесло в кювет.

ХАВАРНИК: Точно! Ой! *(тримається за серце)* Матінко...

ЄГОРІВНА: Так, саме так і було. Ви потрапили в аварію і тепер в комі та чекаєте на аудієнцію... Скоро все і вирішиться.

Хаварник, Отець Мафусаїл та Слизька на мить ціпеніють.

СЛИЗЬКА: Невже ми...??

ЄГОРІВНА: Так, так. Саме тут...

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Боже збережи, який жаж!

ЄГОРІВНА: Не підлещуйтеся тепер до Бога. Раніше треба було думати.

ХАВАРНИК: І що ж тепер буде?

ЄГОРІВНА: Або до ангелів в рай, або до... пекла... Ну, туди... в чани зі смолою... на гарячі пательні... Залежно від того, як ви жили земним життям.

ХАВАРНИК: До пекла??

ЄГОРІВНА: Ага. Саме пекла... *(показує в ліву сторону)*

Єгорівна забирає швабру та відро і йде геть.

ОТЕЦЬ МАФУСАЇЛ: Як же це так??

СЛИЗЬКА: Та, прорвемось якось. Нам не вперше. Якщо вже я на виборах по округу прорвалась, то і тут все буде добре.

ХАВАРНИК: Так, правильно, Антоніно Вікторівно. Вам треба тільки до раю. Нічого вам в пеклі робити.

СЛИЗЬКА: Ясна річ. Я тільки на рай і сподіваюсь. В мене ж і імунітет є. Посвідчення депутатське. Ось... *(дістає депутатське посвідчення)*

ХАВАРНИК: Так, цей корінець справжній допомагачик.

СЛИЗЬКА: Авжеж. Він мені завжди всі двері відчиняв. Сподіваюсь, і цього разу всі відчинить. Ну, раз вже виборці повірили, то і ВІН повинен повірити...

ХАВАРНИК: Ви стільки добра зробили за життя, Антоніно Вікторівно. Вам тільки до раю. Такі люди, як ви, Антоніно Вікторівно... ..заслужили своїми вчинками тепленьке місце серед янголів.

СЛИЗЬКА: Сподіваюсь. Ваші слова, Андрію Петровичу, та ЙОМУ у вуха...

ХАВАРНИК: Ось, пригадаєте мої слова. *(грайливо)* Я, як суддя, присуджую вам місце в раю... *(шукає в кишені)* Де це мій молоточок?

Микола ВЕГЕШ, Ірина Люба ГОРВАТ

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

**АВГУСТИН ВОЛОШИН –
ПРЕМ'ЄР-МІНІСТР***(Продовження з № 372)*

Отже, спробуємо об'єктивно розглянути діяльність другого автономного уряду Підкарпатської Русі – Карпатської України на чолі з Августином Волошином. Завдання, що стояли перед ним, були дійсно надзвичайно складними, особливо з урахуванням агресивної антиукраїнської опозиції у самому Закарпатті, підривної діяльності проти нього сусідніх держав і гостроти міжнародного становища напередодні Другої світової війни загалом.

У першому, після призначення прем'єром, інтерв'ю редакторів газети «Нова свобода» 30 жовтня 1938 р. Августин Волошин досить детально окреслив основні завдання очолюваного ним уряду: «Завдань багато. Числимо на сили свої та на сили громадянства, яке мусить все зробити, щоб закріпити здобутки. Але перше завдання – це оборонити цілість нашого краю, забезпечити спокій і порядок, забезпечити добробут народних мас... Вже влада має 230 вагонів кукурудзи для бідних і безробітних... Думаю, що народні маси нашого краю здобудуть від своєї молоді держави все, що потрібно для усунення голоду... План публічних робіт маємо широкий. Мусимо побудувати залізницю, дороги, мости, пристосовуючи все до нових умов нашого господарського та культурного життя. Після встановлення й закріплення наших границь, негайно мусимо провадити планову розбудову нашої господарки. То вимагає великої кількості працівних сил та велику суму грошей. Але наші природні багатства є такі великі, що ми вдержимось та забезпечимо собі рівноправне співробітництво з іншими країнами, які нам допоможуть розбудувати промисел та інтенсифікувати хліборобство, скотарство, садівництво та огородинство. Будемо будувати фабрики, щоб зпрацьовувати наші сирівці, будемо зпрацьовувати мінеральні поклади, що стільки їх ховає в собі наша багата земля... Ми всіх шануємо, але вимагаємо, щоб і нас шанували, нікого не будемо кривдити, кожний громадянин без різниці народності й віри буде мати рівне право. Вибороли

Августин Волошин у 1920-х роках.
<https://argumentua.com>

ми свободу не лише для себе, але для всіх, хто йде з нами й має добру волю до співпраці на нашій землі. Теперішня хвиля диктує нам всім виявити працівність і дисципліну, полишити національні, мовні та політичні суперечки і всім стати до творчої праці, якої вимагає від нас обов'язок перед рідним народом»¹³.

На жаль, ці завдання через ряд об'єктивних обставин і суб'єктивних причин уряду Волошина так і не судилося повністю здійснити. Не встиг новий автономний уряд Підкарпатської Русі розпочати свою діяльність, як зазнав першої кризи. Річ у тім, що призначення А. Волошина прем'єр-міністром переконало Угорщину, що від нього годі чекати жодних територіальних поступок, не говорячи вже про передачу всього Закарпаття, і вона ініціювала з цього приводу міжнародний арбітраж. 2 листопада 1938 р. відбувся Віденський арбітраж (перший), що став результатом нової змови нацистської Німеччини та фашистської Італії з гортистською Угорщиною проти демократичної Чехо-Словаччини.

(Продовження на 26 с.)

¹³ Нова свобода. 1938. 30 жовтня.

ПРОМЕТЕЙ СРІБНОЇ ЗЕМЛІ

(Продовження з 25 с.)

Згідно з його рішеннями ЧСР змушена була віддати Угорщині південні райони автономних Словаччини та Підкарпатської Русі, де проживало переважно угорське населення. Закарпаття, зокрема, втратило понад 12% своєї території (1523 км²), на якій перебувало 97 населених пунктів, зокрема найбільші міста краю – Ужгород, Мукачеве, Берегове, і проживало близько 175 тис. чоловік, серед них – 85 тис. угорців, понад 33 тис. українців та близько 50 тис. іншого неугорського населення¹⁴. Це була важка втрата для автономного краю, особливо з господарського погляду.

Уряд Карпатської України. 1939 р. Августин Волошин в сидить центрі.
<https://dnrb.gov.ua>

Августин Волошин з невеликою делегацією прибув у цей день до Відня, однак участі в роботі арбітражної комісії не брав. З приводу цього В. Гренджа-Донський слушно зауважив, що закарпатську делегацію «не на те закликали, щоб з ними радитися, але щоб їм доручити готовий присуд». «Виголошений розсудок на всіх зробив надзвичайно пригноблююче враження, особливо на пана прем'єра...», – пише він. – Клочурак та інші підбадьорювали його, доказуючи, що ми з своєю самостійністю зискали більше. Сам міністр закордонних справ Й. Ріббентроп розмовляв

з паном прем'єром більше як півгодини, потішаючи: «Перед двадцятьма роками ви втратили Україну..., а тепер вам шкода двох міст...». Цю втрату прем'єр переніс мужньо і сказав: «Закотимо рукави і будемо працювати!» Водночас Ріббентроп запевнив А. Волошина, що Німеччина політично й економічно підтримуватиме його батьківщину. З'явилися думки, що, можливо, ця невелика карпатська провінція зможе стати П'ємонтом для створення об'єднаної України під зверхністю А. Гітлера»¹⁵.

3 листопада 1938 року, ще перебуваючи у Відні, Августин Волошин виступив із зверненням до закарпатців у США та української спільноти всього світу, передавши «Українській пресовій службі» для розповсюдження заклик, де вперше вжив назву Карпатська Україна: «Ми, уряд Карпатської України, звертаємось до Вас, наші брати за океаном, із зазивом заманіфестувати свою солідарність з нами в сьогоднішню вирішальну хвилину. Втрата Ужгорода і Мукачева, що є зраненням живого тіла нашої Батьківщини, не захитає нашого твердого рішення сповнити велике історичне завдання. Реальна поміч урядові Карпатської України з Вашого боку, наші брати за океаном, докаже про розуміння Вами ваги хвилини»¹⁶. Того ж дня А. Волошин звернувся також до населення краю з «Маніфестом уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України»: «Відірвання споконвічних наших городів

Ужгорода й Мукачева від Карпатської України – це зранення нашої Батьківщини. Але в цій важкій хвилині пам'ятаймо те, що коштом тієї нашої ради здобуто українську державну самостійність. Це важкий удар, що стрів нас, не захитає нашої волі сповнити те велике завдання, яке оце поставила перед нами історія»¹⁷. Водночас Августин Волошин закликав своїх громадян: «Хай пропадуть всякі релігійні й класові спори, що їх досьгодні викликували між нами вороги нашого народу. Єдність нашого народу, спокій і порядок стануть найпевнішою запорукою

¹⁴ Нариси історії Закарпаття. Т. II (1918-1945). С.156.

¹⁵ Гренджа-Донський В. Т. VIII. Щастя і горе Карпатської України: щоденник / Зібрала і впорядкувала Зірка Гренджа-Донська. – С.163, 54.

¹⁶ Цит. за: Васирина Н. Карпатська Україна в міжнародних відносинах напередодні Другої світової війни. Нове бачення подій. Ужгород, 2008. С. 76.

¹⁷ Волошин А. Маніфест уряду Карпатської України до всіх громадян Карпатської України. Августин Волошин. Твори. Ужгород, 1995. С. 375.

скорого розвитку народу. Історія признає правду тим, що вміють за неї постояти, тому постіймо й ми за свою правду. Для всіх наших дальних дій, які ми підприймемо у виконанні наших обов'язків, очікуємо твердого морального оперття населення Карпатської України і всього українського народу. Боже, нам допоможи сповнити наш відповідальний труд!»¹⁸.

З приводу цього Українська народна рада в черговому маніфесті також «з боєм в серці» сповістила населення краю про вимушену згоду на умови арбітражу, «бо несла наша боротися з світовими державами», але наголосила на тому, «що границі нашої Підкарпатської Держави тепер забезпечені Німеччиною, Італією, Англією та Францією. Польща та Мадярщина прийняли до відома умову, якою зобов'язалися не втручатися до наших внутрішніх справ. Наступає нова доба..., доба будівництва тривких основ державності для цілого нашого народу»¹⁹.

Відповідно до рішень Віденського арбітражу евакуація державних установ і майна з територій, що передавалися Угорщині, повинна була завершитися до 10 листопада 1938 р. Уряд А. Волошина вимушений був перенести свою канцелярію з Ужгорода до м. Хуст, який став столицею автономної Української держави. До речі, майже всі прихильники Бродія та Фенцика, які проводили проугорську діяльність, залишилися на окупованій Угорщиною території, насамперед в Ужгороді й Мукачеві, де сердечно вітали нових/старих угорських господарів і стали з ними активно співпрацювати. Зокрема, у травні 1939 р. А. Бродій разом із деякими іншими діячами АЗС були кооптовані (введені без виборів) до нижньої палати угорського парламенту, де до 1944 р. він очолював групу закарпатських депутатів²⁰.

Ось за таких несприятливих обставин Кабінет міністрів А. Волошина заходився будувати українську державність на урізаній території краю. Українському уряду доводилося діяти дійсно в екстремальних умовах. Історичні джерела свідчать, що наприкінці 1930-х років Карпатська Україна переживала глибоку економічну кризу. Її соціально-економічне становище особливо погіршилось після Віденського арбітражу. Промисловість Карпатської України була представлена такими галузями, як лісова й солеварна. Були створені певні умови для розвитку хімічної промисловості, які представляли всього п'ять фабрик. У значно гіршому стані перебували залізничний

Прем'єр-міністр Августин Волошин у товаристві чехословацького хорунжого Сокола, шефа преси та пропаганди уряду Карпатської України Володимира Комаринського та секретаря Августина Дутки. Хуст, 1939 рік.

<https://1939.in.ua>

і автомобільний транспорт, комунікації, телефонний і телеграфний зв'язок. Уряд А. Волошина намагався провести реорганізацію лісової промисловості, радикальні реформи в електроенергетиці. Важливе значення приділялося залученню іноземного капіталу. Сільське господарство зазнало значних втрат. Країна переживала гостру продовольчу кризу, яку уряд не міг подолати власними силами. Протягом усього періоду існування Карпатської України велася активна робота з укладення торговельних угод із Румунією, Німеччиною та Угорщиною. З ініціативи уряду А. Волошина було проведено кілька акцій допомоги населенню гірських районів краю.

Рівень життя переважної більшості населення країни був надзвичайно низьким. Упродовж усього періоду існування молоді автономної держави існувало безробіття, а також підвищення цін, спекуляція продуктами продовольства. Примітивним був розвиток медицини. Спроба уряду поліпшити соціальне становище місцевого населення до суттєвих змін не привела. Однак, Карпатська Україна жила й боролася... Велика надія покладалася на матеріальну підтримку організацій української еміграції, яка постійно надходила з США, Канади, країн Європи й Далекого Сходу.

(Далі буде)

¹⁸ Там само. С. 375-376.

¹⁹ *Нова свобода*. 1938. 5 листопада.

²⁰ Магочій П.Р. *Названа праця*. С. 175.

Алла АНТОФІЙЧУК

ІГРОВІ СТРАТЕГІЇ У ВИКЛАДАННІ УКРАЇНСЬКОЇ МОВИ

Сучасна школа дедалі більше орієнтується на активні, інтерактивні та творчі методи навчання, адже традиційна форма пояснення й відтворення матеріалу не завжди забезпечує належний рівень зацікавлення учнів. Особливо це стосується молодших і середніх класів, де діти найкраще засвоюють знання через діяльність, емоційний відгук, практичний досвід. Для школярів гра слугує розвагою, способом приємно провести час і водночас важливим засобом пізнання світу, відкриття нових знань і формування необхідних навичок. Саме тому використання ігрових елементів на уроках української мови можна вважати одним із найефективніших шляхів зробити навчання цікавим, емоційно насиченим і результативним.

Використання ігрових стратегій виконує низку важливих функцій у навчальному процесі. Насамперед гра виступає потужним мотиватором: учні з більшою охотою включаються в роботу, коли мають змогу виконувати завдання в ігровій формі, адже це дозволяє їм подолати мовні труднощі без примусу і з більшим задоволенням. Ігрові ситуації розвивають мислення школярів, змушують їх проявляти кмітливість, уважність, виявляти швидкість реакції, а отже, активізують пізнавальні процеси. Важливо й те, що під час гри діти, засвоюючи мовні знання, вчаться спілкуватися: слухати одне одного, взаємодіяти, будувати власні висловлювання, дотримуватися черговості у діалозі. Це значно розширює їхній комунікативний досвід і формує практичні навички використання української мови у різних життєвих ситуаціях. Не менш суттєвою є ще одна перевага ігрової діяльності – зняття психологічної напруги. У невимушеній атмосфері діти не бояться помилок, легше долають бар'єри, а навчальний процес стає для них природним і приємним.

Використання ігрових стратегій на уроках української мови урізноманітнює навчальний процес, перетворюючи його на захопливу пригоду, в якій кожен учень може проявити свої здібності. До прикладу, цікавою й ефективною є гра «**Мовний детектив**». Учителю читає невеликий текст, у якому спеціально зроблено кілька орфографічних або граматичних помилок. Завдання учнів полягає в тому, щоб уважно прослухати, «викрити злочини проти мови» й виправити їх. Така діяльність розвиває уважність і зосередженість, допомагає краще засвоювати правила правопису, лексичних та стилістичних норм.

Корисною для розвитку словникового запасу учнів є гра «**Будівельники слів**». Дітям роздають картки з окремими літерами, з яких потрібно скласти якомога більше слів на певну тему, наприклад: «школа», «природа» чи «сім'я». Групова форма виконання завдання стимулює змагання, але водночас вчить співпраці, адже діти радяться, комбінують літери, намагаються створити слова, які ще не назвали інші.

Ще один популярний ігровий прийом – «**Живий ланцюжок**». Перший учень називає слово, другий повинен придумати нове, яке починається з останньої літери попереднього, і так триває далі. Завдяки простим правилам у гру легко включається весь клас. Учні тренують мовну реакцію, розширюють словниковий запас і вчаться швидко добирати слова.

Не менш цікаві й **рольові ігри**, які допомагають створити у класі мініатюрні життєві ситуації. Наприклад, можна розіграти сценку «У магазині», де одні учні виступають у ролі продавців, а інші – покупців. Такі інсценізації сприяють розвитку діалогічного мовлення, уміння правильно ставити запитання та давати відповіді, дотримуватися мовленнєвого етикету. Діти залюбки беруть участь у таких іграх, бо вони дають можливість не лише практикувати мову, а й проявити артистичні здібності.

Ефективними залишаються й **командні ігри-змагання**, де клас поділяється на групи. Завдання можуть бути різними: скласти речення з поданими словами, знайти якомога більше синонімів чи антонімів, відшукати у тексті прикметники або дієслова. Елемент суперництва додає азарту, проте головне – навчити учнів працювати в команді, підтримувати одне одного й разом досягати результату.

Як бачимо, ігрові методи навчання української мови надзвичайно різноманітні. Вони допомагають поєднувати навчальну діяльність із емоційною та творчою, створюють позитивну атмосферу в класі та роблять уроки цікавими й незабутніми для дітей.

Щоб ігрові методи справді приносили користь у навчанні української мови, дуже важливо правильно організувати їх проведення. Гра не може бути самоціллю, адже її головне призначення – допомогти учням засвоїти знання, закріпити вміння й розвинути мовленнєві навички. Тому насамперед учитель повинен чітко визначити мету: яку саме тему чи мовне правило буде відпрацьовано

за допомогою тієї чи тієї гри. І саме тоді гра перетворюється на ефективний педагогічний інструмент, а не залишиться лише приємною розвагою.

Не менш важливо враховувати вік та рівень підготовки школярів. Для молодших дітей варто добирати простіші й більш динамічні завдання з яскравими візуальними чи рухливими елементами, адже вони легше сприймають гру через емоції та дію. Наприклад, ефективними є **«Кольорові картки»** (учитель показує картку з буквою чи малюнком, а діти називають відповідне слово), **«Знайди пару»** (зіставлення картинок і слів), **«Мовне лото»** (збір правильних складів у слова) чи рухлива гра **«Хто швидше добіжить до правильного слова?»**. Такі ігрові стратегії допомагають зосередити увагу дітей, розвивають дрібну моторику та пам'ять, роблячи уроки яскравими й живими.

Для учнів середнього шкільного віку можна пропонувати складніші вправи, які вимагають логічного мислення, творчості й умінь аргументувати власну думку. Добре працюють **«Мовний аукціон»** (хто з команд «продасть» чи «придбає» більше слів за визначеною тематикою), **«Редактор»** (пошук і виправлення помилок у тексті), **«Мозаїка речень»** (з окремих карток зі словами складають граматично правильне речення) чи **«Таємний співрозмовник»** (діалог, у якому потрібно здогадатися, яку роль виконує партнер). Такі ігрові стратегії розвивають уважність, мислення, гнучкість мовлення та вчать працювати в команді.

Старшокласникам будуть цікаві рольові ігри, дискусії чи дебати, які максимально наближають навчальний процес до реальних життєвих ситуацій. Наприклад, **«Судове засідання»** (учні розподіляють ролі (суддів, адвокатів, свідків, підсудного) й відпрацьовують уміння будувати аргументи), **«Пресконференція»** (група учнів грає роль відомої особи, інші – журналісти, які ставлять запитання), **«Мовний клуб дебатів»** (обговорення дискусійної теми з аргументами «за» і «проти») чи **«Рекламна кампанія»** (створення й презентація українською мовою власної реклами). Такі ігрові форми формують комунікативну компетентність, критичне мислення, вміння відстоювати позицію та переконливо висловлюватися.

Організація гри вимагає також чітких і зрозумілих правил, які учитель повинен пояснити перед початком завдання так, щоб кожна дитина добре зрозуміла, що саме від неї очікують. Якщо учні розгубляться чи не знатимуть, як діяти, то гра втратить сенс і навчальну цінність. Тому доцільно спершу демонструвати приклади або навіть разом з класом виконати кілька «пробних кроків».

Ще один важливий аспект – баланс між змаганням і співпрацею. Звісно, елемент суперництва підвищує зацікавленість і додає азарту, але надмірний акцент на перемозі може призвести до конфліктів чи зниження мотивації у тих, хто програв. Завдання вчителя – під-

креслювати, що головне – не кількість балів, а здобуті знання й уміння. Тому після завершення гри корисно підбити підсумки, відзначити успіхи кожної групи чи окремого учня й обов'язково похвалити навіть за маленькі досягнення.

Важливо пам'ятати про час: гра не повинна затягуватися настільки, щоб забирати весь урок, адже тоді страждає його структура. Найкращий варіант – поєднувати ігровий елемент із традиційними вправами, робити його своєрідною «родзинкою» заняття. Іноді достатньо кількох хвилин, аби освіжити увагу дітей, розрядити атмосферу й водночас закріпити потрібний матеріал.

Отже, вдало організована гра на уроці української мови – це поєднання чіткої навчальної мети, доступних правил, урахування вікових особливостей та правильного розподілу часу. Саме тоді вона стане справжнім помічником учителя й подарує дітям радість пізнання рідної мови.

Підсумовуючи, можна сказати, що гра на уроках української мови поєднує функцію допоміжного засобу для урізноманітнення навчання та справжньої методичної стратегії з глибоким виховним і пізнавальним змістом. Ігрові навчальні стратегії відкривають перед учнями можливість навчатися із задоволенням, у невимушеній атмосфері, де помилку не сприймають як поразку, а радше – як крок до нового розуміння. Саме в цьому її педагогічна цінність: гра, забезпечуючи засвоєння мовних знань, формує позитивне ставлення до української мови як до живого засобу спілкування та культурної спадщини.

Завдяки ігровим методам учні починають сприймати навчання не як обов'язок, а як цікаву й корисну діяльність, що розкриває їхній творчий потенціал. Ігри виховують командний дух, вміння чути іншого, висловлювати власну думку, поважати правила та домовленості. Водночас вони сприяють розвитку пам'яті, уваги, мовленнєвої гнучкості, допомагають подолати мовні бар'єри. Усе це має особливе значення для формування в покоління, що підрастає, стійкої потреби користуватися українською мовою в різних життєвих ситуаціях.

Для вчителя ж ігрові стратегії – це ефективний інструмент, що допомагає зробити уроки більш динамічними та емоційно насиченими, а також підтримувати активність класу протягом усього заняття. Уміле поєднання традиційних вправ із різними видами ігор створює умови для гармонійного поєднання знань, навичок і практичного досвіду. Саме такий підхід дає можливість і навчати, і виховувати особистість, здатну цінувати рідну мову й бачити в ній джерело розвитку та духовного збагачення.

Отже, гра – це місточок між знанням і життям, між обов'язком і захопленням. Використовуючи ігрові елементи, учитель робить уроки української мови пізнавальними, справді живими, а отже, допомагає учням полюбити мову серцем, а не лише розумом.

Іван РЕБОШАПКА

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (СХІІІ)

Літературознавство.
41. Дослідницькі напрямки.
31. Румунсько-українські
літературні відносини
періоду Івана Франка

(Продовження з № 373)

Як впливає із представлених шевченкознавчих матеріалів, румунсько-українські літературні відносини виявлялися літературними творами Тараса Шевченка. Зовсім відмінно виявлялися румунсько-українські літературні відносини у періоді Івана Франка, що можна б представити крізь таку детальну призму: **Іван Франко – об'єкт, прокладач та осмислювач румунсько-українських культурно-історичних співвідносин.**

На синтезований розгляд під таким кутом зору неповторної особистості класика української літератури Івана Франка є незаперечні докази, адже ж в його естві чудово втілились як риси Франка-«раба волі» і прогресу, Франка-титана думки, Франка-митця, так і Франка-поборника розвитку дружніх зв'язків між народами та їхніми літературами. Іван Франко, як влучно підсумував сучасний провідний український літературознавець Василь Яременко, був відкритим «до всіх народів і до всіх віків»¹.

Хоча не досконало знав румунську мову (дослідники підсумовують, що він розумів її), Іван Франко виявляв неабияку відкритість до румунського народу, його історії, культури і літератури, що входило в його методологічну настанову всеохоплюючого наукового висвітлювання явищ історії й культури, тим більш сусідніх народів. Окремих Франкових праць про румунську історію немає, але добре її знання ним відчутне в присвячених іншим питанням у розвідках, як «Стефан-воєвода. Пісня про Стефана, воєводу

волоського»², в рецензії про працю А. І. Яцимирського «Романский митрополит Макарий и новооткрытая его славяно-молдавская летопись 1541-1551 г.»³, в якій Франко вказує спільні явища культурного розвитку румунів і українців. Франкові «вкраплені» зауваження-докази знання ним румунської історії зустрічаються і в інших його працях. Цікаво було б комусь вичерпно дослідити це питання.

Зразкове зацікавлення Франка румунським фольклором наявне в його розвідці «Колядка про святу Софію в Києві»⁴, в якій, поступаючи подібно засновникові румунської філології Б. П. Хаждеу, для висвітлення аспектів української народної культури Франко вдається до фактів з історії інших народів, отож, до широкого порівняльного контексту, в який для вияснення української теми включає ним же перекладену румунську баладу про спорудження монастиря Арджеш. Це наукове питання вже має свою історію, здійснену працями шановної бувшої викладачки Бухарестського університету Магдаліни Ласло-Куцюк⁵ і не менш ретельнішого дослідника українсько-румунських літературних взаємин колишнього викладача Чернівецького національного університету ім. Ю. Федьковича Олексі Романця⁶. Певні деталі цього питання можна б заново переглянути. Доказів на інтригуючий здогад поета-академіка Єусебія Камілару (див. його статтю *Cântărețul făclilor libere* / «Оспівувач вільних світил») («Gazeta literară»), що Франко переклав й інші румунські балади та народні румунські пісні, ми не знайшли ні в рукописній спадщині Камілару (скромно представ-

¹ Василь Яременко, *До всіх народів і до всіх віків*, у зб.: «Українське слово. Хрестоматія української літератури та літературної критики ХХ ст.», кн.1, Вид-во «Рось», Київ, 1994, с.25.

² Вперше надрукована в ЗНТШ, 1907, кн. 1, с. 19-32, передрукована в ж. «Світ», 1907, № 12, с. 186-187, і в: Іван Франко, *Зібрання творів у п'ятидесяти томах*, т. 42, *Фольклористичні праці*, Вид-во «Наукова думка», Київ, 1984, с. 17-56.

³ Вперше надрукована в ЗНТШ, т. ХСІV, 1910, кн. ІІ, с. 224-226, передрукована в т. 38 (с. 479-481) вищезгаданого п'ятдесяти томного видання творів Франка.

⁴ Вперше надрукована в ЗНТШ, 1907, кн. 4, с. 108-122, передрукована в 1908 р., у «Студіях над народними піснями», в ЗНТШ, 1912, кн. 5, с. 39-50, і в томі 42 п'ятдесяти томного видання.

⁵ Magdalena Laszlo-Kučiuk, *Relațiile culturale româno-ucrainene în secolul al XIX-lea și la începutul secolului al XX-lea*, Tipografia Universității din București, 1974; теж її: *Загадковість румунської балади*, в книзі: Магдаліна Ласло-Куцюк, *Текст і інтертекст в художній творчості Івана Франка*, Вид-во Мустанг, Бухарест, 2005, с. 236-248.

⁶ О. С. Романець, *І. Франко і українсько-молдавські літературні зв'язки*, у зб.: «Іван Франко. Статті і матеріали. Збірник одинадцятитий», Вид-во Львівського ун-ту, 1964, с. 151-162; його ж *Ivan Franko și legăturile literare moldo-ucrainene*, у: «Limba și literatura moldovenească», Chișinău, 1964, pp. 33-39.

лений) бібліотеки Румунської Академії, ні в Бухарестському музеї румунської літератури (в якому – ще менше його рукописних матеріалів). Це, однак, не виключає можливість майбутньої матеріалізації висловленого здогаду, хіба, може, глибшими розшуками у франківській рукописній спадщині або деінде.

Наскільки глибоко міг «докопуватися» Франко до мнимого «переплітання» українського і романсько-румунського «коріння» можна судити з його розвідки «Овідій у Томіді», місцевість, яку Франко «локалізував» недалеко «від устя Дністра в Чорному морі»⁷, на основі чого, або, може, й на основі інших аргументів Іван Лучук надрукував статтю «Овідій, перший український поет» (!)⁸, яка теж інтригує, бо ж відомо, що Овідій засланий був 7-го року н. е. особистим наказом римського імператора на окраїну керованої ним держави в місто Томіду (чи Томіс), де він написав останні свої збірки сумних елегій «Трістії» і «Послання з Понта». Томіда же чи Томіс – це колишня грецька колонія, що знаходилась не в усті Дністра, а біля гирла Дунаю, на її місці розташоване сьогоднішнє румунське добруджанське місто Констанца, в якому вже віднедавна діє університет імені Овідія. Румунські поети, особливо починаючи від найдавніших, всіляко «напувалися» його поезією. В основі же румунської мови лежить латинь, мова Овідія. Наскільки достовірні чи недостовірні обговорювані в подібних літературних розвідках факти – це одна сторона справи, цікавою й відродною для нас залишається Франкова «націленість» на можливе, чи не передісторичне (як, до речі, сам уточнює – аж із часів біблійного апостола Андрія) коріння українсько-романсько-румунських відносин, в чому, що-найменше інтуїтивно, він, здається, не помилявся.

Зрушення тими ж невідомими Магдалиною Ласло-Куцюк і Олексом Романцем і доопрацювання ними до певної міри іншого питання румунсько-українського франкознавства, якщо можна б так висловитися, – це питання зацікавлень Франка сучасною йому румунською історією та літературою і його намагання знайти можливість взаємного інформування про здобутки румунської літератури в Україні та української в Румунії. Романець вважає, що це питання одним з перших у 70-х роках XIX ст. зрушив М. Драгоманов: «Доволі заглянути в наші літописи і акти до XVIII ст., – писав він, – щоб побачити тисячі ниток, котрі в'язали

нас з румунами, греками, сербами, болгарками (...)» (Громада. Українська збірка, Женева, 1878, с. 469). У «Розвідках Михайла Драгоманова про українську народну словесність і письменство» (т. 1, Львів, 1899, с. 221) цілеспрямованіше підкреслюється потреба розробки цього питання: «...з огляду на стичність українців і румунів, народна словесність останніх повинна би звернути на себе велику увагу наших етнографів». Як впливає з «Матеріалів до культурної і громадської історії Західної України» (т. 1, «Листування І. Франка і М. Драгоманова», К., 1928, с. 306) до розробки цього питання саме Драгоманов закликав Франка, який сприйняв його сугестію. Редакція «Літературно-наукового вісника» (т. XVIII, 1902, с. 18) почала підшукувати адреси «хоч десятих румунів, що вміють по-нашому і цікавляться нашим письменством». Франко особисто цікавився можливістю відвідати Румунію, знайти дописувачів-румунів і можливості розповсюдження журналу «Світ» в Румунії.

На жаль, як підкреслює той же Олекса Романець, і дане питання так і зосталось в далеко недоопрацьованій стадії: «На сьогодні ще не зібрано всього (принаймні головного) фактичного матеріалу, ще не маємо більш-менш докладної бібліографії, оглядів літератури питання (українсько-східно-романських фольклорно-літературних взаємин)», – підсумовував Романець 1971 року⁹. По цей день і дане питання осталося недоопрацьованим.

Своє припущення-оцінку, що Іван Франко «з великою любов'ю ставився і до нашої (румунської – Р. І.) літератури», що його «великий внесок полягає в ознайомленні з нею та в її популяризації в сусідній і дружній країні (в Україні – Р. І.) в ті часи, коли надто мало народів цікавилися нею, яка знаходилася ще на своїх початках» Єусебіу Камілар висловлює, мабуть, на основі принагідних Франкових оціночних «вкраплень» про давню румунську літературу (?) в різних його розвідках та рецензіях. Це питання – інша, навіть ще не «розорана» нива франкознавства.

Інша подібна «нива» румунсько-українського франкознавства, яка тільки що спала нам на думку – це дослідження лексико-фразеологічних румунських запозичень чи спільних карпатських лінгвістичних конструкцій в мові Франка – на основі давно задуманого словника його мови¹⁰.

(Продовження на 32 с.)

⁷ Див.: Іван Франко, *Студії над найдавнішим київським літописом, «Діло»*, 1912.

⁸ Іван Лучук, *Овідій, перший український поет*, у зб.: «Другий міжнародний конгрес українців», Львів, 1993, с. 295-296.

⁹ О. Романець, *Джерела братерства. Богдан П. Хаждеу і східно-романсько-українські вземини*, Вид-во Львівського ун-ту, 1971, с. 16.

¹⁰ Див.: І. І. Ковалик, *Принципи укладання Словника мови творів І. Я. Франка*, у зб.: «Іван Франко. Статті і матеріали», Випуск В, Вид-во Львівського ун-ту, 1968, с. 174-183.

УКРАЇНІСТИКА БУХАРЕСТСЬКОГО УНІВЕРСИТЕТУ – ОДНА ЗІ СКЛАДОВИХ РУМУНСЬКОЇ ФІЛОЛОГІЇ (СХІП)

(Продовження з 31 с.)

Якщо про популяризацію Франком румунської літератури в Україні на сьогодні нічого не відомо, то про сприйняття його творчості в Румунії нам відомо дуже багато. У румунське культурно-літературно-мистецьке життя творчість Франка входила поступово, кількома сприйнятно-рецепційними способами, в яких, як і в загальноєвропейському контексті, наявні й невеликі «стрибки» оновлення літературно-естетичних інтерпретацій.

Ім'я Івана Франка стало відомим в Румунії 1880 року, коли найбільший румунський поет Міхай Емінеску, зрештучивши вістку львівської української газети «Слово», яка доходила до Румунії, точніше до Ясс, а Емінеску знав польську та українську мови, надрукував у яській газеті «*Timprul*» («Час») вістку про арешт Франка, коли він виступав проти приїзду австрійського цісаря на Буковину, у Чернівці.

Поступове ознайомлення румунів з творчістю Франка почалось після Другої світової війни. У 1954 р. на сцені столичного Національного театру була поставлена його драма «Украдене щастя», яка користувалась неабияким успіхом завдяки її змістові та сценічній грі тодішніх відомих румунських акторів. На п'ять років раніше, тобто у 1949, лише за чотири роки після закінчення другої світової війни починають появлятися переклади прози Франка. Перша збірка, що появилася у серії «Література для всіх», якою завідував видатний румунський поет-академік, прозаїк, есеїст і перекладач Александру Філіппіде, названа за однойменним оповіданням Франка, «Муляр»¹¹, яке, як і оповідання «Ліси і пасовиська», «Цигани», «Панський хліб», «В поті чола», уточнюється в передмові, перекладені з російськомовної збірки Франка «В поті чола». У 1953 р. окремим виданням появилася «Свинська конституція»¹², за російським шеститомним виданням творів Франка «Избранные сочинения» (Москва, 1950). Наприкінці книжечки окремою приміткою редакція запрошувала читачів повідомляти

їй свої зауваження стосовно якості, доречності підбору опублікованого нею перекладу, його користі в культурній діяльності та підказувати для перекладу інші твори. У 1954 р. на основі третього тому російського видання ОГИЗ (Москва, 1949) творів Франка «Рассказы» надруковано перекладену Корнелією Діхтер та Павлом Мокану (з невеличкою передмовою літературознавця-руси́ста Флоріки Калояну) добірку під назвою «Оповідання»¹³, до складу якої увійшли «Олівець», «Красне писання», «У кузні», «Отець гуморист». Ювілейного 1956 року появились два видання прози Франка: окремою книжечкою повість «До світла»¹⁴ в перекладі з російської (сб. «Повести и рассказы», Москва, 1952) Е. Веску і М. Джорджеску, та інша збірка «Оповідання»¹⁵ в перекладі з російськомовного видання (Іван Франко, «Повести и рассказы», М., 1952) К. Флореску і М. Міхаїл та зі «Вступною заміткою» вузівського викладача-руси́ста В. Крестовського. До збірки увійшли оповідання «Муляр», «Сам собі винен», «Строгий-престрогий староста», «Між добримі людьми», «Моя зустріч з Олексою», «Панський хліб». В окремій статті Івана Ребошапки окреслено перший крок до пізнання Івана Франка в Румунії – на основі перших румунських перекладів з його прози.

У 1958 р. двома виданнями появилася збірка Франкових казок «Коли ще звірі говорили...», з її ж оригінальними ілюстраціями, в гарному перекладі з української мови Валерія Кордуна і з непоганою передмовою Ігоря Лемнія¹⁶, а, паралельно, її українське бухарестське перевидання¹⁷, для українського населення Румунії. У 2008 р. бухарестське видавництво «RCR Editorial» надрукувало нове видання казок Франка у кращому перекладі Корнелія Ірода. При іншій нагоді проаналізуємо якість даних перекладів.

Вичислені переклади підготували певною мірою основу ознайомлення і сприйняття читачем малої прози Івана Франка.

(Далі буде)

11 Ivan Franko, *Zidarul*, Traducere din limba rusă de S.Mundrescu, București, Editura «Cartea Rusă», 1949.

12 Ivan Franko, *Două constituții*, București, Editura «Cartea Rusă», 1953.

13 Ivan Franko, *Povestiri*, Traducere de Cornelia Dichter și Pavel Mocanu, București, Editura «Cartea Rusă», 1954.

14 I.Franko, *Spre lumină (Povestea unui pușcăriaș)*. Traducere de E. Vescu și M.Georgescu, București, Editura «Cartea Rusă», 1956.

15 Ivan Franko, *Povestiri*, Traducere de C.Florescu și M.Mihail, București, Editura «Cartea Rusă», 1956.

16 Ivan Franko, *Când animalele vorbeau...*, în românește de Val Cordon (Prefață de Ihor Lemnij), București, Editura Tineretului, 1958.

17 Іван Франко, *Коли ще звірі говорили*, Казки, Редакція і передмова («Казки про звірів, що перелякали царів») Валерія Кордуна, Бухарест, Державне вид-во літератури і мистецтва, 1958.

Степан К. Д. ТРАЙСТА

Презентація книги у Бухарестській філії СУР: *Роман «Між коханням і смертю» зворушив публіку*

У п'ятницю, 1 серпня 2025 року, о 19:00, приміщення Бухарестської філії Союзу Українців Румунії (вул. Траян, 103) перетворилося на справжній простір культурного й літературного діалогу. У теплій і зворушливій атмосфері відбулася презентація роману «Між коханням і смертю» Михайла Гафії Трайсти – книги з особливою долею, яка знову була представлена читачам завдяки румунськомовному виданню, що з'явилося цього року.

Захід був ініційований та координований Лісою Марією Йонеску, відомою своєю діяльністю на чолі ансамблів «Едельвейс» та «Едельвейс Поезіс», а також Театральної трупи «Іван Франко». Під знаком літератури та приналежності до української ідентичності в Румунії вечір об'єднав авторів, перекладачів, критиків, акторів та шанувальників культури.

Написаний українською мовою й відзначений у 2016 році Премією Співки письменників Румунії, роман Михайла Гафії Трайсти отримав нове життя після виходу перекладу румунською мовою, здійсненого Степаном Трайстою. Нове видання, що побачило світло друку за підтримки Союзу українців Румунії, стало нагодою для незабутньої зустрічі літератури з публікою.

Відкрили захід перший заступник голови СУР Богдан Мойсей та радник СУР Фабіан Попович, які наголосили на ролі писемної культури, зокрема літератури, у зміцненні ідентичності національних меншин та у міжкультурному діалозі.

«Через цей твір Михайло Гафія Трайста створює поетичну трагедію, що повертається до міфологічних і фольклорних коренів румунської літератури, але робить це сучасною, витонченою та складною мо-

вою. *Між коханням і смертю* – це книга внутрішнього потрясіння, драма з етнографічною душею та пульсацією українсько-румунської балади, яка говорить про межі любові та невідворотність смерті. Це твір, що викликає повагу своєю глибиною та виразною силою, шедевр драматичної лірики, який із вражаючою щирістю передає крихкість і душевні страждання персонажів, які опинилися між пристрастю та прокляттям», – зазначив літературний критик Траян Кірікуца.

«Драматична поема *Між коханням і смертю* Михайла Гафії Трайсти є визначним досягненням у сучасній румунській літературі, оскільки це твір, що майстерно поєднує поетичний вимір із драматизмом прадавньої трагедії. Автор вибудовує художній всесвіт, глибоко закорінений у специфіку марамароського села, але з відлунням, яке виходить далеко за місцеві межі, висловлюючи універсальну людську долю», – підкреслив перекладач Степан Трайста.

Зала виявилася затісною для численної публіки. Письменники, члени Співки письменників Румунії, актори бухарестських театрів, журналісти та члени української громади зібралися разом, щоб відсвяткувати літературну подію. Дискусії, обмін думками й емоції від читання перетворили вечір на справжнє культурне свято, на якому література зуміла об'єднати покоління та звести до купи різні світи.

Завдяки цій презентації роман *Між коханням і смертю* не лише був відкритий заново, але й став символом культурної безперервності та українсько-румунського діалогу.

Літературно-культурний календар „Нашого голосу”

СЕРПЕНЬ

9 серпня

- 114 років від дня народження Ореста Мазикевича (1911-1980), українського письменника, який жив і творив у Румунії.

20 серпня

- 52 роки від дня смерті Івана Дошівника (1886-1973), українського письменника, який жив і творив у Румунії.

24 серпня

- 88 років від дня народження отця Корнелія Ірода (1937 р.), українського письменника, пере-

кладача, редактора журналу «Esouri ucraïnene» («Українські відлуння»).

29 серпня

- 79 років від дня народження Івана Ковача (1946-2023), українського письменника, журналіста, головного редактора часопису «Вільне слово».

30 серпня

- 97 років від дня народження Магдалини Ласло-Куцюк (1928-2010), літературознавиці, україністки, перекладачки, викладачки Бухарестського університету.

ВЕРЕСЕНЬ

1 вересня

- 75 років від дня народження Віктора Григорчука (1950 р.), кореспондента сурівської періодики та перекладача.

2 вересня

- 15 років від дня смерті Магдалини Ласло-Куцюк (1928-2010), літературознавиці, україністки, перекладачки, викладачки Бухарестського університету.

8 вересня

- 57 років від дня народження Романа Петрашука (1968 р.), українського публіциста, редактора часопису «Вільне слово», викладача Бухарестського університету.

10 вересня

- 54 роки від дня народження Ірини Мойсей (1971 р.), української письменниці, перекладачки, журналістки, головної редакторки літературного журналу українських письменників Румунії «Наш голос».

- 78 років від дня народження Миколи (Колі) Курилюка (1947-2022), кореспондента українських публікацій.

13 вересня

- 46 років від дня смерті Івана Федька (1938-1979), українського письменника.

16 вересня

- 40 років від дня народження Миколи-Мирослава Петрецького (1985 р.), українського культурного діяча, голови Союзу українців Румунії, депутата в Парламенті Румунії, автора юридичних праць, кореспондента українських публікацій.

17 вересня

- 62 роки від дня народження Ірини Люби Горват (1963 р.), українського історика, публіциста, кореспондента українських публікацій, генерального секретаря СУР.

18 вересня

- 6 років від дня смерті Миколи Майданюка (1934-2019), українського культурного діяча, кореспондента українських публікацій.

25 вересня

- 53 роки від дня народження Юрія Андращука (1972 р.), українського педагога, публіциста, літературного критика.

26 вересня

- 83 роки від дня народження Марії Опрішан (1942 р.), української письменниці, кореспондента українських публікацій.

Лариса Міхаєла ТРАЙСТА-ІСПАС

КРІЗЬ СУМ І БІЛЬ

Калина, мушкатлик і тюльпан

Вона – українка,
що народилася в Румунії,
між горами, де румунські мушкатлики
дивляться з вікон, ніби пильнують небо.
Тепер вона живе в Голландії,
у країні тюльпанів, велосипедів і тиші.
Усе тут рівне, впорядковане,
наче вітер навчився мовчати.
Але в серці її – Україна,
розстріляна,
пошарпана,
в чорному диму.
Кожна ранкова кава
має смак попелу,
бо десь там, на сході,
горять українські поля,
і гинуть українські діти.
Вона – українка
з румунським дитинством
і голландським сьогодніщем,
але її майбутнє
говорить мовою Києва,
мовою сліз і надії.
Тюльпани перед її вікном
розквітають щедро й байдуже.
Вона дивиться на них —
і тужить за румунським мушкатликом
та за українською калиною,
що тепер цвіте десь біля могили.
Її голос звучить м'яко,
але в ньому – грім.
Бо в кожному слові
вона несе Україну.

Пшениця й кров — молитва України

Пшениця – золота ріка України,
що тече крізь спинасті плечі її землі,
розгорнута, наче священна книга,
під склепінням неба, що плаче від війни.
Українське поле – хрест, розп'ятий на вітрах,
де кожен колос – ніготь на тілі часу,
і шрамами лягають борозни,
як сліди руки, що тримає світ.

Вогняні маки – крові візерунки,
що горять на тканині українського поля,
святі рубці, що не стерти вітром,
розкривають рану, що дихає й живе.
Їхній червоний голос – дзвін дзвонів,
що лунає над степом,
пам'ятаючи тих, хто став світлом,
розсипаним на кривавій землі.

Вони – пісня забутих українських імен,
пульс розірваної тиші,
що проростає в душі рідної землі,
як обітниця воскресіння.
Небо вкриває поле, немов покривалом,
і кожна хмара – це сльоза матері,
що молиться за синів і дочок,
які лежать у жовтому морі.

І поле України, мов тіло Ісуса,
тягне на собі варту часу,
де смерть і життя – переплетені шрами,
і світло проростає крізь розп'яття.

Відлуння

Прокляття вам –
що крокуєте по грудях полів,
по спинах колосся, що шепоче пісню предків,
що штовхаєте у вогонь матерів,
що розпинаєте дитячі голоси на холоді.
Прокляття вам –
що нищите дім, що зростає з крові і сліз,
що розбиваєте небо над рідними вікнами,
що відганяєте дітей від тепла і світла,
забираєте в них землю, як у тінь забирають сонце.
Прокляття вам –
за кожную розбиту хату, за кожне розірване серце,
за кожен подих, що загинув у страшній тиші війни,
за кожен крок, що став втечею, а не шляхом додому.
Нехай вас гнобить те, що не можете взяти –
душу, що не скорилась, і пісню, що лунає крізь бурі,
нехай земля, яку ви жадаєте, стане для вас пустелею,
а серце – каменем, що не знає спокою.
Бо Україна – це не просто земля.
Це – пульс, що б'ється в кожній квітці,
це – голос, що рветься крізь кулі і дим,
це – пам'ять, що жива в кожній сльозі і надії.
І прокляття ваше –
це слово, що народжене в глибині болю,
вибухає крізь час і простір,
щоб не забули –
що не перемогти тих, хто боронить свою землю.

Анна ПОПОВЧУК**«МОЇ ДУМКИ НЕ СПЛЯТЬ...»**

* * *

...Я в тобі й на мить не помилилась.
Задрімала на твоїм плечі.
Я заснула, і мені наснилось:
При вікні горіли дві свічі.
Близько так стояли, обійнявшись,
Морок прорізаючи довкруг...
...Ми з тобою пізно заізнались...
Хтось тепер для мене «любий друг»...

БАЛАДА ПРО ПАМ'ЯТЬ...

...Коли прогулюватимешся
нашим з тобою
улюбленим кварталом – згадуй.
Згадуй дати і місця,
зустрічі та схвильованості,
дотики і обійми,
вдихи і... затримки дихання.
Згадуй мене... Згадуй нас...
Згадуй про мене!..
Хоча б іноді, зрідка, вряди-годи...
Про солодке і гірке,
про радісно-сумовите,
піднесено-тужне,
те, що збулося й омріяне,
важке і легке...
Адже наша пам'ять –
чи не найважливіше і найцінніше,
що залишається в людей,
що залишилося... в нас...
В пам'яті люди живуть найдовше...

БАЛАДА ПРО СТИХІЇ...

...Коли вода приборкує вогонь,
То що стається? Що тоді стається?..
Кипіння? Може, полохливе скерцо?
Або – і випаровує вогонь...
Або не так. Вода вогонь гамує,
Притихшує його стрімкі пориви...
Вода працює та ніхто не чує...
А тільки бачить лагідні припливи...

А як зірветься буря й захлинеться, –
Жаске вугілля водночас загасне, –
Тоді стихія вже не схаменеться...
...Уберегти б це ніжнокриле щастя...

* * *

...Я – саме Та: цілую Твої вуста,
Сторожко вночі чекаю,
Від зла відмолюю, дім оберігаю.
Наше родинне вогнище, – мов Вічний Куш –
Горить, не згасає.

Ти – Саме Той. Я – Саме Та.
Над нами – Янгол, чи птах.

Я просто молюся за Тебе.
Ти – просто оберігаєш мене.

Турбота тотожна любові.

* * *

Мабуть я сама у тому винна,
що чомусь кохала не тебе.
І сміялась – лагідно й дитинно,
І всміхалось небо голубе...
Я була відверта до безмежжя,
Душу відкривала без прикрас...
А з роками стала обережною, –
Почуття ховаю про запас...
«Ти зажди, десь забарися, осене!..», –
Прошепоче вітер-вірний друг, –
«Дай цій дівчинці ковтнути
щастя вдосталь,
Вберегись від зимних завірюх.
Дай їй, Боже, радість бути в парі,
та зростити любих діточок.
Я їй заспіваю під гітару
літепла, і стане легшим крок...»

МІЙ

Запах твій... Смак твій... Погляд твій...
Хоч присутній, але – незримий...
Дорогий він мені, дорогий...
І злітають з вуст скрики-рими...
Все зникає в єдину мить,
Навіть те, що нас розділяло.
Ти навчив як на світі цім жити,
Хоч про це я і не благала.

А просила лише про любов –
Мені треба її, так треба!..
Хтось для нас цю зорю віднайшов,
І тепер вона – вища за небо.

ЩАСТЯ

Радію й тішуся тому, що я живу.
Не переслідують мене в житті невдачі.
В агонії туманній не згорю.
Бо я щасливу зроду маю вдачу.
Не вірю срібролюбним знахарям,
Які за гроші виправляють долі.
На кожного у Господа є план,
Не впасти б лиш в спокус важку неволю...

У ЗАГРАВАХ...

...То й що з того, що ми – в розлуці,
Що світ неначеб у мінорі?!..
Я – в оптимізмі, не розпучі.
/Усі про нас давно говорять.../
А хтось – пліткує, їм – видніше.
А хтось – за щастя свічку ставить...
Та набагато важливіша
Твоя любов, що моїм світом править.

* * *

...Коли напровесні заврунеться гілля,
Ти лоно діви поцілуєш на світанку,
І виконаєш щонайменшу забаганку, –
Коли напровесні заврунеться гілля.

У метафізиці моїх щедрот
Не схаменешся, як потрапиш в пастку
Звабливої та надпухкої ласки, –
У метафізиці моїх щедрот...

МОЄМУ ГЕРОЮ

Не суп чоло, що буде там,
За видноколом першощастя,
На днесь благословіння нам
Злетить з небес. І всім воздасться:
За праведність та за гріхи,
За боротьбу і перемогу,
За те, що в небесах шпаки
Нову проторюють дорогу...

Ганна ЗЕЧУ

* * *

Знаєш, а осінь продовжує літо
Стиглими фруктами, свіжим повітрям,
Жовтими барвами, щирим врожаєм,
Теплою кавою, ягідним чаєм...
Знаєш, а осінь продовжує свято
Свято життя, що на радість багате,
Дружбою справжньою, вічним коханням...
Здійснює осінь усі побажання...
Здійснює осінь те, що чекали,
Все, що старанно у серці плекали,
Ніжна вона і тендітна, мов діва,
Осінь – то літа продовжене диво...
Знаєш, не будемо й ми сумувати,
Думи, чуття Богу зможем віддати,
Не уявляти, в реальності жити!
Осінь лиш привід продовжити літо.

* * *

Все вчасно!
Бо ти народився у світі прекраснім,
Де сонечко світить проміннями рясно...
Все вчасно!
Бо ти особистість, хоч батьківська частка,
Із краплі народжена, з ніжної ласки.
Все вчасно,
Все Богу підвласно,
Який народився у бідності в яслах...
Все вчасно!
Турботи і пастки
І все, що мине неодмінно,
Все вчасно!
Любов, що прийшла із забутої казки,
І згадки дитинства, що створюють щастя...
Все вчасно!

* * *

Господь, Ти все нам дав,
А що насправді треба?!
Повітря скрізь, земля, вода і небо,
Зелені трави, квіти і сади,
Все, що створив від щедрої руки,
Ближьких людей і мову спілкування,
Найголовніше дарував – кохання
Від нас залежить все це зберегти,
Недоліки в собі перемогти...
І більшого на світі не бажати,
Бо Ти годуєш і птахів крилатих...
Вдягаєш рясно все, що проростає...
Дай вдячні нам серця, лише благаю!

Мірча СТРЕЙНУЛ

ВОВК ГУЦУЛЬСЬКОГО КРАЮ

(Продовження з № 372)

РОЗДІЛ ШОСТИЙ

Нова хата

Навесні хлопець виповнив вісімнадцять років. Тепер він був справжнім парубком. Коли весна остаточно вступила у свої права, він зійшов до батьків Янки, щоб встановити день весілля. Його призначили на одну неділю травня, яку Вончік чекав із солодким і тривожним нетерпінням.

Одного пообіддя, завітавши до Янчиної хати, він застав там старшу дівчину – їй могло бути років тридцять, – яка постійно перешіптувалася з майбутніми сватами парубка. Увечері, коли він рушив до своєї хатини на краю лісу, Вончік зустрів ту дівчину саме на вході в хаші.

– Що ти тут робиш, Ірино? – здивувався хлопець.

– Зупиняю молодих вовків... – усміхнулася вона грайливо.

– А якщо я вкушу тебе? – мовив Вончік після гнітючої тиші, яку порушувало лише дзижчання нічних комах.

– Мені сподобається! – засміялася дівчина, залита місячним світлом.

– Стережися, Ірино!

Вона знову засміялася, виклично.

Тоді Вончік кинувся на неї, падаючи з усіма небесами, з усіма веснами і всім своїм дитинством. Та насолода була замалою, щоб замкнути його дитинство в минулому. Він підвівся засмучений, немов би місяць і зорі згасли водночас.

– Чому ми це зробили, Ірино? Чому ти дозволила? Це було негарно... Що скаже Янка? Як я зможу подивитися їй у вічі?

– Вона нічого не скаже. Такий закон. Янка знає, що я вийшла тобі назустріч... І її батьки також знають.

– Як це так? Як?! – Вончік зблід, відчувши гострий біль у серці. – Ти була в них, щоб повідомити, що...

– Так. Ось як воно є. Ти ще був хлопцем. А звичай – старий, міцний як закон – вимагає, щоб парубок спершу спробував себе з іншою жінкою, не з нареченою, якщо вона – дівчина. Я – жінка села... для таких справ. Усі хлопці проходять через мене. Такий наш звичай із прадавніх часів. Жорстокий порядок... Ніби

хтось кидає землю мені в душу. Сьогодні моє серце кровоточить, Вончіку. Наче квітка побита вітром.

Хлопець слухав її приголомшено. Йому хотілося й радіти, і плакати водночас. Йому було гаряче, а в роті пересохло. Ірина простягнула руку, щоб його погладити, та він дико відсахнувся. Її руки опустилися, важкі, як втомлені крила.

– Боюся, що я тебе кохаю, – прошепотіла вона. – А мені не можна кохати. Лише ця ніч моя. Інші – належать Янці. Я ніколи тебе не забуду, Вончіку. І ти згадуй мене часом, парубче! Згадай, що Ірина тебе кохає. Ось, візьми цю червону нитку – це доказ твоєї мужності. У день, коли ляжеш у весільне ліжко з тією, яку вибрав собі за дружину, я буду плакати. От і все... Я виконала свій обов'язок і можу йти. На добраніч, Вончіку.

– На добраніч...

Ірина зникла в долині. Пізніше почувся спів. Вончік не знав, хто співає, але мелодія здалася йому невимовно болісною.

* * *

Настав нарешті день весілля – теплий, з глибоким безхмарним небом. Парубок вмився в цілющій воді з базиліком і разом із Янкою та усім селом рушив до церкви. Проте справжнє весілля мало відбутися в хуторі дівчини. Гуцули щедро частувалися горілкою, а ввечері розвели багаття в загороді. Коли зірки ознаменували північ, усі розійшлися по своїх хатах.

Мати дівчини узяла Вончіка за руку:

– От, хлопче, твоя жінка. Йди у велику хату, де я постелила тобі освячене ложе. Віднині ніхто, крім тебе, не має права на Янку. Вона належить тобі тілом і душею. Вона – плоть від плоті твоєї.

Янка й Вончік поцілували стареньку в щоки. У велику хату ступив і місяць, лагідно торкаючись білих стін та ікон. Усе навколо звучало ніжно, сріблясто. Зірки м'яко блищали у вікнах. Біля східної стіни стояло ложе – нібито саме світиться – свіжо застелене й широке, мов цілий світ.

Янка зняла одяг, залишившись лише в сорочці. Вончік підхопив її на руки і, тихо ступаючи, поніс до ліжка.

Вончік боровся з невидимою тінню, що ще трималася в його пам'яті. Ледь не заснув, і Янка – теж. Здавалося, вони плывуть до великого темного неба,

немов втрачені в печалі. Вончік бачив Ірину, а Янка марно чекала від нього радості. Пролунав глухий стукіт, що розбудив його. Він підійшов до вікна. Місяць лагідно гладив волосся, що спадало на його оголені плечі.

– Пуйко! – покликав він.

Серце чоловіка забилося швидше. Він відчинив вікно і стрибнув в огорожений двір. Порожньо. Він стояв, немов буйний дух лісу. Його єдиним покривом було місячне світло – тонке, як сльоза.

Він залишив у горах Пуйку, та вона прийшла й чекала на нього. Вончік пригорнув її морду, гладячи блискучий загривок. Кобила ніжно дихала йому в скроню.

– Ти справді дивовижна, моя Пуйко! – промовив він. – Мені здається, в тебе є крила, але я їх не бачу. У тебе дванадцять пар крил – із такої тонкої світлової матерії, що жодне людське око не в змозі їх розгледіти, поки є смертним...

Пуйка притулила голову до його плеча.

– Пуйко, ходімо гнати ніч до її кінця...

Тропа-троп – у теплій нічній імлі...

Тінь вершника промчала крізь синювату імлу місяця.

Іскри від копит залишались на стежці дробинками світла.

Ясми й лисиці ледве встигали відступити. Здавалося, він мчить золотою бурею...

Вончік блукав лісами майже до світанку.

* * *

Коли повернувся, зліз із коня у дворі. Слухняна кобила сама рушила дорогою до гори. Вончік тихо переступив поріг, хутко надів сорочку і ліг поруч з Янкою. Її подих був гарячим і неприємним. Він відсунувся до краю ліжка.

– Де ти був, Вончіку? – раптом спитала Янка.

– Надворі... Думав, ти спиш.

– Я чекала тебе... – прошепотіла вона. А потім, пристрасно: – Чому ти втік від мене? Якби хлопці в селі дізналися, як я провела свою першу ніч з тобою, то сміялися б досхочу! Я тобі не люба?

– Та ні, люба!

– Ти мене не любиш достатньо, Вончіку... – і поцілувала його з відчайдушною покірністю.

Чоловік був блідий у блідому світлі світанку.

* * *

Життя молодят не здавалося щасливим. Вончік почувався чужим – як якийсь терпимий гість. Батьки Янки зрозуміли, що хлопець не на своєму місці,

і незабаром після весілля старий купив віддалене господарство на схилі гори. Серце Вончіка наповнилося радістю – він знову повертався до самоти.

Наступного ж дня вони переїхали. Пуйку він повів у новеньку стайню – ніби в кімнату, така вона була чиста! Біля хати – п'ять гектарів сінокошу. Вончік почав відчувати себе справжнім господарем. Але Янка була незадоволена. Чоловік не заробляв ані копійки. Інші гуцули ходили на плоти або займалися контрабандою, повертаючись із Чернівців додому з подарунками. Їхні жінки хвалилися намистами та шовковими хустками. Янка постійно підбурювала Вончіка йти за прикладом інших, але він уникав цього й волів блукати лісами з Пуйкою.

Через кілька місяців Янка завагітніла. Вончік радів, як дитина, але жінка потай випила якесь зілля й позбулася дитини. Чоловік тиждень ходив похмурий. Пішов до корчми й напився з люттю на подив односельців, які знали його як непитушого. Вночі нишком заходив у стайню і плакав, притискаючись до шиї кобили, яка дихала спокійно, немов пестила його теплим подихом.

Згодом тесть подарував йому дві корови та кілька овець. Оскільки Янка лежала після викидня, взяли наймита. Йосиф – так його звали – був тямущий і чистий хлопчина, з яким Вончік потоваришував і часто вирушав до лісу.

Але згодом Вончік зауважив, що на кобилі – сліди побоїв. Спершу подумав, що Йосиф її б'є. Але одного дня він застав Янку – почервонілу й з вогнем в очах, – коли вона хльостала ремнем із залізними шипами по спині тварини, яка зносила це з людською покорою. Жінка зблідла, побачивши його. Вончік не сказав ні слова, але більше місяця не повертався додому. Спав у чагарниках, харчувався корінням і малиною.

Янка, ніби збожеволіла, продовжувала до крові бити кобилу.

Йосиф дивився безпорадно. Коли жінка зморювалася, вона хапалася за шию хлопця і благала мовчати. З переляку він мовчав. Та й здавалось, господарю вже було байдуже до всього. Лише говорив із кобилою, наче з людиною. І все ставало дедалі дивнішим. Вончік шалено мчав по горах, здійснюючись на найвищі вершини, де йому здавалося, що він ближче до Бога. Любов до Янки ставала щедалі боліснішою.

(Далі буде)

**З румунської переклав
Степан ТРАЙСТА**

Михайло Гафія ТРАЙСТА

БАРАБЕРИ

(Повість)

(Продовження з № 373)

Зі звії, курви та помийниці Марічка стала панею...

«Буни зіуа, доамна!¹» – низько кланялися їй мужчини...

«Сирут мина, домнішора!²» – посміхалися їй молодяки...

«Лиудим пе Ісус, Домніца!³» – вітали її селяни...

А Марічка посміхається всім, відповідає на вітання, але пантрує свої справи, а справ у неї – ого! І крамниця, і корчма – не просте діло!

Вона тепер велика бояриня, буржуйка, але то тільки для себе, а для інших вона – товаришка Марічка, або товаришка мандатарка, якій держава доручила адмініструвати аліментарою⁴ та біртом⁵...

У крамниці працювали її підлеглі Вікторіца та Елена, волошки з Долини Ізи, а корчмою керувала сама... бо їй було мило серед мужчин.

На першому поверсі будинку, в якому знаходилась аліментара та бірт «Солован», Марічка купила в одного багатого угорця шестикімнатну квартиру з великою кухнею, просторим коридором та двома ванними кімнатами, але жила вона тільки у двох кімнатах. Ще з одної зробила «Таємний Солован», тобто таємну корчму, яка відкривалася після того, як справжня корчма зачинялася. Але сюди не заходив будь-хто, а тільки вибрана клієнтура, яка збиралась ночами пограти в карти, пити токайське вино, та їсти печених кроликів та качок, яких готувала для них угорка Ілдіка, Маріччина прибиральниця та куховарка.

Секторіст, старшина міліції Іліє Урда, знав про ці нічні сходини у Марічки, яку всі у місті знали під іменем «Мадам Боварі», як охрестив її одного разу напівп'яний Теодор Бардешяну, адвокат-художник, чи художник-адвокат, ліпше сказати ні одне, ні друге, бо останнім часом він малював в уяві, і захищав уявних розбійників та вбивць, але за картини та за виграні процеси, про які розповідав, міг пити та їсти цілий вечір коштом своїх вдячних друзів.

Марічка, тобто «Мадам Боварі», платила старшині за його мовчання, і платила не мало, бо в того були два помічники. Платила, але до своєї таємної корчми заходити їм не дозволяла.

– Повірте, пане Іліє, це на вашу користь не заходити вночі до моєї корчми, – сказала посміхаючись Марічка.

– Як то, не на мою користь? – здивувався старшина, який бажав ночами гуляти.

¹ Доброго дня, панно!

² Цілую ручку, панночко!

³ Слава Ісусу Христу, Панічко!

– А так, ви можете зустріти там ваших начальників, а їм не сподобається, щоб ви бачили їх там...

– Ааа, – проокав, наче мале теля, старшина.

– Я вам буду платити, хоча могла б і не платити, бо... а ви гулятимете в іншій корчмі, ця не для вашого носа, повірте.

– Ага, – агакнув і відтоді брав, що йому тицяла Марічка, та йшов собі до корчми «Зімбрул», де гуляли такі, як він.

Правда, не тільки старшина Іліє Урда намагався добитися до таємної корчми «Мадам Боварі», а й сам начальник місцевої міліції, майор Петру Плугару. Хоча він був ще молодим та гарним мужчиною, якому не відмовила б жодна зі сигітських «мадамей», Марічка йому відмовила, коли той, впевнений у своєму успіху, запропонував їй прямо, без ніяких натяків:

– Ви дуже гарна, пані Маріє! Я б хотів, щоб ви стали моєю коханкою, вам буде дуже добре зі мною.

«Ага, знайшов собі, чи як то кажуть – натрапила коса на камінь!» – подумала Марічка, весело посміхаючись, і відповіла так само – прямо:

– Ви теж гарний мужчина, але в мене є коханець, і він велика шишка в повітовій організації нашої Комуністичної партії. Він дуже ревнивий і грозив застрелити і мене, якщо я знайду собі іншого... і того іншого теж!

– Кодреску?! – аж підстрибнув майор.

– Ні! – посміхнулася Марічка.

– Александреску?!

– Гм...

– Поп?!

– ?

– Кодря?..

– А навіщо вам знати?..

– Чим менше знаєте, тим ліпше...

– Так, ти права... але якщо?..

– А якщо... тоді так, – посміхнулася Марічка.

Майор пішов собі й більше Марічку не чіпав, а через кілька днів всі «товариші» та «товаришки» дізнались, що «Мадам Боварі» є коханкою великого штаба з повітової організації Комуністичної партії, а з такою ліпше не мати до діла, а якщо мати, то по доброму, бо, ади, – вона може щось шепнути на вухо штабові, і будь-хто може полетіти з тепленького крісла...

КАРПАТСЬКИЙ ГЕРКУЛЕС

Того року, 1957, в Сігетській спортивній школі відкрилася секція з вільної боротьби, якою керував національний чемпіон, тепер тренер, бувший ветеран війни, Джорж Бузату.

⁴ Магазин харчових продуктів.

⁵ Корчма.

Одного дня тренер Бузату поїхав із шофером Йовшом у ліс, щоб привезти дров на зиму, хоча мав ордер на дрова, але взяв зі собою пляшку горілки та до горілки, щоб пригостити лісорубів. Коли лісоруби вантажили важкі колоди, він запримітив молодого хлопця, який підіймав величезні колоди і кидав їх у вантажівку, наче міхи з пір'ям.

– Моцний, – прошептав. – З цього вийшов би борець, справжній борець – національний чемпіон.

Коли закінчили, тренер запросив їх випити чарочку горілки і закусити салом та ковбасою з м'яким пшеничним хлібом.

– Скільки тобі років, юначе? – запитав Бузату молодого лісоруба.

– П'ятнадцять, – відповів хлопець.

– Я думав, що більше, – здивувався тренер.

– Ні, пане, тільки п'ятнадцять...

– І звідки ти?

– Із Рівнянки.

– Ага, а як тебе звати?

– Дьоко, Дьордьольук Дьоко.

– Дьоко то Георге, пане! – пояснив котрийсь із лісорубів.

– Знаю, – посміхнувся тренер.

– Ти з батьком працюєш тут? – поцікавився Бузату.

– Ні, – відповів хлопець.

– Його батько каліка, – сказав котрийсь.

– А ви знаєте, що він не має права працювати до 16 років?

Лісоруби мовчали.

– Хто у вас тут за старшого?

– Шеф де бригади.

– А, бригадир, і де він?

– Це я, пане, – відповів Олекса Гайдамака.

– Я щось хочу з вами поговорити, – сказав Бузату.

– Давайте в кабану, – запросив його Гайдамака, трохи збентежений, думаючи, що треба буде відкупитися від цього пана, як від міліцішта та ягера, коли хоче продати крадькома дров.

– Ви можете привести хлопця до Сигота?

– Пане, прошу вас гарно, давайте порозуміємось, я вам заплачу, скільки скажете, і забудьте про хлопця.

– А навіщо ви маєте мені платити? – здивувався Бузату.

– Щоб ви залишили нас у спокою, і не водили по бозна-яких канцеляріях, – почував Олекса потилицю.

– Що ви, по яких канцеляріях?.. Я шукаю хлопців для спортивної школи...

– Він не ходив до школи, але читає, як із води. Старий Трокслер навчив його читати та писати, і рахувати вміє добре, і табличку множення знає.

– Це добре, дуже добре.

– Ну тоді, як кажете, що добре, то не треба його вести до Сигота, до ошколи, – зрадив Олекса Гайдамака.

– Ба треба, я прошу вас, приведіть його.

– Навіщо йому школи, як знає читати та писати?..

– То інша школа – спортивна, я тренер з вільної боротьби.

– З боротьби? – здивувався Гайдамака.

– Так, я тренер з вільної боротьби.

– Тобто ви їх учите розчібати, ха-ха-ха!

– Чому смієтеся? – здивувався Бузату.

– Бо ми також неділями розчібаємося, а Дьоко часто перемагає дорослих.

– Ось бачите! Приведіть хлопця до мене...

– Навіщо йому розчібати? Йому треба грошей заробляти...

– Заробить і грошей, ви приведіть його до спортивної школи.

– А де ця школа?

– Та біля аптеки, при вході на базар.

– Ага!

– Там є вартовий, скажете, щоб покликав мене – Джорджа Бузату.

Через три роки від Дьока Дьордьольюка не стало ні сліду...

Проте все місто Сігет знало і гордилося чемпіоном, борцем Джорджем Дьордьольюком.

А найбільш гордилася ним «Мадам Боварі».

Він вже три роки, як жив у Марічки...

Вже три роки, як жив із Марічкою...

Олекса Гайдамака привів його до Марічки і попросив її, щоб дозволила йому пожити в неї кілька днів, поки тренер Бузату знайде йому місце в гуртожитку.

Бузату знайшов йому місце в гуртожитку. Опісля знайшов йому двокімнатну квартиру, але хлопець відмовився.

Йому в Марічки було добре...

Він кохав її до нестями...

Покохав таки з першого вечора...

З вечора, коли Марічка зробила його мужчиною.

Джордж нібито працював на щітковій фабриці «Партизанул», звідти отримував зарплату, але на роботу не ходив, тільки на тренування.

Гроші заробляв гарні, але віддавав їх матері, бо в них, тобто в Марічки було досить грошей.

Щотижня їздив додому, до Рівнянки, бачити своїх.

Бузату гордився своїм Карпатським Геркулесом, як прозвали його бухарестські борці.

– Ми з Геркулесом їдемо до Риму, – хвалився всім Бузату.

– Вас запросив папа римський? – жартували його друзі.

– Ет, що там папа? – махав рукою Бузату.

– Чи, може, сам президент Джованні Гронке? – глузували інші.

– Та, що там Джованні? – продовжував жарти Бузату.

(Продовження на 42 с.)

БАРАБЕРИ

(Продовження з 41 с.)

– А тоді хто вас запросив?
– Ми самі себе запросили!
– Як то самі?
– А так, будемо брати участь в літніх Олімпійських іграх. Геркулес кваліфікувався!
– Ого! За це ти маєш вгостити нас.

А Бузату вгощав кожного, хто мав бажання слухати про успіхи Карпатського Геркулеса.

Але одного ранку мрії тренера Джорджа Бузату розвіялись, наче сизий туман, який спадає дощовими ранками на місто. Але якщо туман розвіває вітрець і дозволяє сонячним промінцям заглянути в душу людям розігріти їхні серця і думки, даруючи їм тепло, то мрії тренера розвіяв дзвінок першого секретаря повітової організації Комуністичної партії.

Коли його покликали до секретаріату, Бузату йшов бадьоро наспівуючи, він вже звик до того:

– Товаришу Бузату, Перший просить вас!
Бузату підходив до телефона і починалось:
«Добрий день!» – «Добрий день!»;
«Товаришу, горі» – «Товаришу, долу»;
«Поздоровляю вас!» – «Щиро дякую!»
І все...

Хоче мене поздоровити і побажати успіху на Олімпійських іграх, аж потирав руки з радощів Бузату.

Але цього разу розмова була інакшою.

– Слухаю вас, товаришу...
– Товаришу Бузату, у мене добра вістка для вас!
– Щиро дякую!

– За ваші заслуги вас запропоновано на Повітову премію Соціалістичної праці.

«О, це за Геркулеса! – радів Бузату. – Це за Джорджа! Славний хлопець!»

– Щиро вам дякую!

– Але ще є один нюанс... – промовчав перший секретар.

– Слухаю вас!

– Йдеться про вашого Геркулеса...

– Та я впевнений в тому, то йому б треба дати Повітову...

– Вислухайте мене, товаришу Бузату, і не перебивайте!

– Вибачте! Слухаю вас!

– Цей хлопець, ваш Дьордьолук – Геркулес, не може брати участь в Олімпійських іграх.

– Як то не може!? – аж підстрибнув Бузату.

– Прошу, вислухайте мене до кінця!

– Слухаю вас!

– В Олімпійських іграх візьме участь Сорін Боложан, племінник міністра енергетики Теодора Боложана, який

є членом Центрального Комітету Румунської Комуністичної партії...

– Але Дьордьолук кваліфікувався!

– Жодних але!

– Я цього не можу зробити, я...

– Товаришу Бузату! Я не благаю вас зробити мені послугу, а наказую вам!

Бузату промовчав.

– Ви зрозуміли, товаришу Бузату?!

– ?..

– Ну, тоді домовились!

– А як мені...

– Що?

– Як мені це зробити?

– Не мені вас вчити, товаришу Бузату!

У трубці почулися короткі гудки.

Бузату відчув, як гарячий клубок підкотився до його горла і почав стискати, не дозволяв дихати...

Він не міг цього зробити...

«Я цього не можу зробити», – подумав.

– Ні! Я цього не зроблю!

– Про що ви? – запитала його секретарка, заходячи.

– Ні про що, – відповів Бузату.

Він не міг цього зробити...

Але інші могли...

Хлопці зібрались в ресторані Дойна «на пиво», бо як то кажуть для спортсменів пиво – не алкогольний напій, а харчовальний продукт.

Їх обслуговував червононосий офіціант Вайда, якого хлопці недолюбливали, бо він доносив тренеру, хто скільки випив.

Цього разу зібралось їх п'ятеро: Джордж Дьордьолук, Георгій Берля, Мірон Бледя, Васіле Ванча, і бозна-як в їхню компанію попав і боксер-п'яничка Іліє Кочан.

Джордж Дьордьолук запросив їх, щоб відсвяткувати свій успіх.

Хлопці щиро заздрили йому і не таїли цього.

Хлопці пили свіже пиво, закушували сухою ковбаскою, жартували і хихотили на весь ресторан.

– Ну, тобі пощастило, Геркулесе! Одні втікають через кордон, щоб потрапити до Італії, інші чекають візи по п'ять шість років, а ти прямо, як Йойлик в кукурудзу! – цмокнув Іліє Кочан.

– А тобі, Кочане, не хочеться до Риму? – запитав Мірон Бледя.

– Де Рим, а де Крим? Йому хіба через повітовий кордон до Сукмаря, – розсміявся Ванча.

– Добре, що ви розумаки! – буркнув Кочан.

– А він був за кордоном – в автономній республіці Свинний Потік.

– Хлопці розреготалися.

– А чому саме Свинний Потік? – запитав Джордж.

– Тому, що село Свинний Потік 1919 року проголосило себе автономною республікою, яка тривала кілька днів, поки не прибули жандарми зі Сігету і навели порядок, про це свідчать документи, – пояснив Мірон Бледя, який закінчив Сигітський ліцей ім. Філімона Сирбу і викладав історію в селах Вадул Ізей, Ферешть та Бербешть.

– Он як? – здивувався Джордж.

– Аж збираєшся до Риму то піди до ворожки, як циган, – посміхнувся Ванча

– Котрий циган? – запитав Кочан.

– Ет, котрий? Котрий некотрий – циган і все.

– Ну, і що з циганом, розкажи, – просили хлопці.

– Давайте я вам розкажу, – погодився Ванча.

– Дайте нам ще по гальбі пива і тарілку ковбасок, – попросив Джордж кельнера Вайду, який крутився без діла.

– Вже несу! – відповів офіціант.

– Ну, продовжуй.

– Та задумав один циган втекти до Італії, і пішов до ворожки, щоб та поворожила йому, що на нього чекає в сонячній державі.

«Бачу... бачу... бачу розкішну віллу...»

«Ото так!» – потер руки циган.

«Широке гарне подвір'я...»

«О, Господелло!»

«А серед подвір'я два автомобілі...»

«О, Божелло!»

«І великий басейн, в яким плаває молода гарна жінка...»

«О, святелло!...»

«І бачу тебе...»

«Край басейна з кубанською сигарою в правиці і з солодким коктейлем в лівиці, в якому плавають кавальчики помаранчі, а з нього стирчить різнокольорова трубочка...»

«Ні, в одній руці тримаєш недокурк від сигарети «Пріма», а в другій – відро з поміями, а дивишся на те все через дірку в паркані».

Хлопці зареготали.

– А коли добрався циган до Італії, заходить в ресторан і замовляє:

«Гей, Кельнеро!» – горлає на весь рот.

«Прего, сеніор!» – відповідає кельнер.

«Давай макаронеллі, спагетеллі, віскеллі та пиволеллі!»

Кельнер подає, циган жере, що аж за вухами тріщить, а на кінець питає:

«Кельнеро, справделло, що я знаелло говоретелло по італіанелло?»

«Знаєш ти, чортелла би тя забрав, якщо б я не був з долини Ізи, ти б помер із голоду!»

Хлопці розреготалися знову.

– Дивись, Кочане, вчи італійську, бо зістанешся голодним, – пожартував Георгій Бирля.

– А ви чого вчепилися мене, як сліпий плота, не я їду в Рим, а Джордж, – розгнівано промовив Кочан.

– Якщо пішло про циганів, то розкажу і я вам жарт, – посміхнувся Джордж.

– Розкажи, розкажи, погодилися хлопці.

– Оженився циган, через рік народилася і дитина – хлопчик. Циган радіє та йде до сільської ради зареєструвати хлопця.

«Як його записати?» – питає секретар.

«Буквами, пане!» – крикнув циган.

«Добре, а як його звати?»

«Деж!»

«Як товариша?» – здивувався секретар.

«А, що... ви проти?!» – грізно запитав Циган.

«Ні, що ви, що...» – перейшов на «ви» секретар.

«Ну тоді пишіть: Деж!»

Через рік циганка народила другу дитину – теж хлопець. Циган знову біжить до сільської ради.

«Яке ім'я йому ставите?» – питає секретар.

«Деж, пане! Деж!»

«Та в тебе вже є Деж» – знизав плечима секретар.

«Та, що аж є, ви проти двох Дежів?» – визвірювався на нього циган.

«Та ні, але...»

«Ніяке але! Я можу звернутися до партійних начальників!»

«Та, що ви, що ви... як скажете, так запишу».

На третій рік знову приходить циган.

«Пане секретар, знову хлопець, запишіть!»

«Як?» – запитав байдуже секретар.

«Деж, пане!»

Секретар навіть не питаючи нічого зареєстрував третього Дежа.

На четвертий рік знову приходить циган до сільської ради.

«Пане секретарю, знову хлопець!»

«Як запишемо?»

«Деж, пане!»

«Слухай мо'! Можеш іти до партійних і до непартійних і до чортової матері, а Дежів вистачить! Сідай ось тут бери газету і знайди інше ім'я, там повно комуністичних імен!» – розкричався розлючений секретар на бідного цигана, який взяв газету і сів у куток.

Коли секретар втихомирився і навіть забув про цигана, той скрикнув на весь рот й аж підстрибнув з радощів:

«Я знайшов, пане!»

«Що?» – перелякано запитав секретар.

«Комуністичне ім'я!»

«Яке?»

«Бангладеж!» – викрикнув циган.

Хлопці розреготалися, а далі пішли й інші жарти, про циганів та про італійців.

(Далі буде)

Я ЖДАВ...

Слова: Михайло МИХАЙЛЮК

Музика: Юрій ПАРАЩИНЕЦЬ

Moderato

1. Я довго ждав тебе в житті, у плині літ росли мої тривоги.
ждав... На скронях перший сніг вже ткав свої законні візерунки...

Я ждав і вірив, що ти прийдеш із невідомої життя дороги...
Невтомно виходив на збіг доріг і в серці ніс я щедрі подарунки...

ро- ги... Із не- ві- до- мо- ї жит- тя до- ро- ги... 2. Я
рун- ки. І в сер- ці ніс я щедрі по- да- рун-

ки. 3. І ти прий- шла... О- ві- я- на кра- со- ю, зай- ма- ла- ся зо- ря над сві- том.

Я зна- ю – все жит- тя прой- ду з то- бо- ю, бо ти та- ка, я- ку хо- тів

зу- стрі- ти... Бо ти та- ка, я- ку хо- тів зу- стрі- ти...

1. Я довго ждав тебе в житті,
У плині літ росли мої тривоги.
Я ждав і вірив, що прийдеш
Із невідомої життя дороги...

2. Я ждав... На скронях перший сніг
Вже ткав свої законні візерунки...
Невтомно виходив на збіг доріг
І в серці ніс я щедрі подарунки.

3. І ти прийшла... Овіяна красою,
Займалася зоря над світом.
Я знаю – все життя пройду з тобою,
Бо ти така, яку хотів зустріти...

БУДЬМО ЗДОРОВІ

Слова і музика: **Віорел КОТИК**

Moderato

1. Ми- на- ють дні, ро- ки ми- на- ють, див- люсь на прой- де- ні лі- та –
2. На- ші лі- та – бар- вис- ті кві- ти, в них є і ра- дість і пе- чаль.

ду- ша ра- ді- є і спі- ва- є, бо не зга- са мо- я зо- ря.
Во- ни на- вчи- ли нас лю- би- ти і кли- чуть у без- меж- ну даль.

Сво- їх ко- ней не роз- пря- га- ю, три- ма- юсь впев- не- но в сід- лі,
Ча- шу жит- тя я ви- пи- ва- ю спов- на й до дна, і від ду- ші,

прой- шли ро- ки, а я спі- ва- ю, спі- ва- ти хо- четь- ся ме- ні!
прой- шли ро- ки, а я спі- ва- ю, спі- ва- ти хо- четь- ся ме- ні!

Гей, дру- же, за- спі- вай, зі мно- ю за- спі- вай про ро- ки чу- до- ві!

І ке- лих пі- дій- май, свій ке- лих пі- дій- май, і будь- мо здо- ро- ві!

1. Минають дні, роки минають,
дивлюсь на пройдені літа –
душа радіє і співає,
бо не згаса моя зоря.
Своїх коней не розпрягаю,
тримаюсь впевнено в сідлі,
пройшли роки, а я співаю,
співати хочеться мені!

2. Наші літа – барвисті квіти,
в них є і радість і печаль.
Вони навчили нас любити
і кличуть у безмежну даль.
Чашу життя я випиваю
сповна й до дна, і від душі,
пройшли роки, а я співаю,
співати хочеться мені!

Гей, друже, заспівай, зі мною заспівай про роки чудові!
І келих підіймай, свій келих підіймай, і будьмо здорові!

ДУХОВНІ ДЖЕРЕЛА

Володимир АНТОФІЙЧУК

ВОЗДВИЖЕННЯ ХРЕСТА ГОСПОДНЬОГО

Воздвиження Хреста Господнього – одне з двадцяти найбільших свят церковного року, яке щороку вшановується вересня 14 (27) вересня. Воно належить до тих свят, що зосереджують у собі не лише історичну пам'ять, а й глибинний богословський сенс, адже через нього Церква підносить і споглядає головний знак свого спасіння – Чесний і Животворящий Хрест Господній. У цьому святі поєднані історія і містика, земна драма і небесна перемога, скорбота Голгофи та світло Воскресіння.

Свято Воздвиження Хреста Господнього має глибоке коріння в історичних подіях IV століття, коли християнство, переживши періоди переслідувань, почало здобувати повну свободу і формувати власні святині. Центральним у його витоках стало віднайдення Чесного і Животворящего Хреста, на якому був розп'ятий Спаситель.

У 326 році рівноапостольна цариця Єлена, мати імператора Костянтина Великого, вирушила у подорож до Святої Землі. Її місія мала не лише особистий характер благочестя, а й державне значення: після Міланського едикту (313 р.), який проголосив свободу віросповідання, Костянтин прагнув укріпити нову віру, надавши їй конкретні матеріальні символи – святині, пов'язані з життям і страстями Ісуса Христа.

За переказом, Єлена доручила археологічні розкопки на Голгофі, де стояв храм Венери, збудований язичниками за наказом імператора Адріана, аби стерти пам'ять про Христову жертву. Після демонтажу цього язичницького святилища відкрився пагорб Голгофи та печера Гробу Господнього.

Під час розкопок було знайдено три хрести. Перед патріархом Макарієм Єрусалимським і царицею Єленою постало питання: який із них є Хрестом Ісуса Христа? Адже за євангельським свідченням, разом зі Спасителем були розп'яті ще два розбійники.

Щоб розпізнати істинний Хрест, застосували випробування. За переказом, торкання до одного з христів повернуло здоров'я тяжкохворій жінці. Інший варіант традиції розповідає, що хрест було прикладено до тіла померлого, і той воскрес. Чудо воскресіння підтвердило справжність святині. Саме цей Хрест став знаком Голгофської жертви і Божої сили.

Після віднайдення святині патріарх Макарій Єрусалимський у присутності численних вірних підніс її високо над народом. У натовпі лунали вигуки «Господи, помилуй!», і всі схилялися в поклони перед святинею. Цей жест став прообразом майбутнього щорічного обряду воздвиження, коли Хрест урочисто підноситься на всі чотири сторони світу, благословляючи увесь всесвіт.

У тому ж часі імператор Костянтин розпочав грандіозне будівництво храму Воскресіння Христового (сучасний Храм Гробу Господнього), яке тривало близько десяти років. Урочисте освячення відбулося 13 вересня 335 року. Наступного дня, 14 вересня (за юліанським календарем), було звершено перше офіційне воздвиження Хреста Господнього. Відтоді ця дата й увійшла до церковного календаря як день свята.

У 614 році Хрест Господній потрапив у полон до персів під час завоювання Єрусалима. Лише у 628 році імператор Іраклій повернув святиню і власноруч заніс її до Єрусалима. За переказом, він увійшов у місто в царських шатах, але не зміг підняти Хрест на Голгофу, аж поки не зняв із себе ознаки величчя й не одягнув простий одяг смиренного паломника. Тоді двері святині відкрилися, і він воздвигнув Хрест на тому самому місці, де його підніс патріарх Макарій. Ця подія закріпила свято в історичній і духовній свідомості Церкви.

Отже, історичні основи Воздвиження Хреста Господнього пов'язані з трьома ключовими моментами:

ми: паломництвом святої Єлени та віднайденням Хреста у IV ст.; першим урочистим воздвиженням патріарха Макарія; і поверненням святині з перського полону у VII ст. Ці події утвердили Хрест як знак особистої віри і як вселенський символ, що поєднує часи й народи.

Свята Церква не лише зберегла пам'ять про віднайдення і повернення Хреста Господнього, а й надала цим історичним подіям богослужбової форми, яка щороку відтворює і закріплює духовний досвід зустрічі з головною святинєю християнства.

Центральним моментом богослужіння є урочистий обряд воздвиження Чесного і Животворящого Хреста. Після Божественної літургії священнослужитель, узявши прикрашений хрест, стає посеред храму і повільно підносить його над головами вірних. Спершу – на схід, далі – на захід, південь, північ і знову на схід, утворюючи символічне коло всесвіту.

Кожне піднесення супроводжується багаторазовим виголошенням «Господи, помилуй». У цей момент громада ніби долучається до єрусалимської події IV століття, коли Макарій уперше підніс святиню, аби дати народу її споглянути і вклонитися.

Обряд воздвиження на чотири сторони світу має глибоку символіку. Він свідчить про те, що сила Хреста простягається на весь світ, що Христова жертва стосується кожного народу і кожної людини. У цьому акті виявляється універсальність спасіння: від Голгофи – усьому всесвіту.

Таким чином, історичне воздвиження IV і VII століть перетворюється на вічне воздвиження: Церква щороку благословляє Хрестом світ, пригадуючи, що саме в ньому сконцентровано сенс історії.

Особливістю Воздвиження є суворий піст, що вирізняє його серед інших великих свят. Піст нагадує, що шлях до поклоніння Хресту пролягає через очищення серця і покаяння. Це водночас і спогад про страждання Голгофи, і духовна підготовка до прийняття світла воскресіння, прихованого у таємниці Хреста.

Через обряд воздвиження історія віднайдення святині виходить за межі минулого. Кожне нове покоління вірних долучається до тієї самої події: бачить піднесений Хрест, схиляється перед ним, вимолює милість і благословення для себе та світу.

Йов Кондзелевич. Поклоніння Хресту.
1698–1705 рр.

Літургія в такий спосіб поєднує часи: IV століття з VII, Єрусалим із будь-яким християнським храмом, історичну пам'ять із теперішнім життям Церкви.

Отже, Воздвиження Хреста Господнього – це свято, яке вбирає в себе всі головні виміри християнської віри: історію, богослов'я, літургію та особисту духовність. Воно свідчить про те, що Хрест є не випадковим знаряддям страти, а вічним символом перемоги життя, осердям духовного всесвіту, через яке розкривається сенс буття. Це свято нагадує, що кожна людина покликана взяти свій хрест і пройти шлях за Христом, щоб відкрити в ньому не лише тягар, а й світло воскресіння. Піднесений Хрест у храмі стає для вірних образом піднесення людської душі до Бога, свідченням того, що любов сильніша за смерть, а в жертві відкривається вічна перемога життя.

Калинова баляда

Я часто не знаю. Не знаю, де хвилі
Стають золоті, де багряно-тривожні,
Не знаю, де міра вготована силі
Й нащо мої клетоти сині спроможні.

Не знаю. Не відаю. І колінкую
Перед відомим (відомим для кого?),
Своєму коневі кую свою зброю
І в губи цілую зорю дорогу.

Крапчасті напасті, роковані роки,
Чоласті незвідані вади “не знаю”.
Не знаю, де блиснуть вогнем мої кроки
І що принесе мені пам’ять з Дунаю.

Та знаю: мене колисала калина
В калиновім лузі тонкими руками,
Й калинова кров, як і пісня єдина,
Горить в моїм серці гіркими зірками.

Іван ДРАЧ